

दितिविशेषोऽभिप्रेतः॥ मात्रे चैवाभिमानतावत्त
 व्याख्यातव्याख्यास्पमानवीर्यसारमा (येद्यानयोगतः॥
 त्वविमर्शमाविशेदेकाग्र्येण अथसन्निधानावाह ॥ ॥
 मुद्रां चैवास्तौ बह्वप्यमुद्रासथापिवा ध्यायेत्
 तानि देवेशं चन्द्रकोदिसमप्रभं सख्यमुक्ताफल
 प्रस्यं स्फुटिकादिसमप्रभं ऊर्ध्वेङ्गोत्तीरनिभेहि
 मादिसदृशविभुं शुभ्रहारेणुकादादिभितभूषण
 भूषितं सितचन्दनलिमांगं कर्पूरतोदधसरम्
 स्फुरच्चन्द्रास्तस्फारवहलोर्मिपरिस्फुतम् सो
 ममण्डलसध्यस्यमेकवक्त्रं विलोचनं सितपद्मोप
 विष्टं तु वदपमासनस्थितं चतुर्भुजं विशाखं वर
 राभयपारिणकं पूर्णचन्द्रनिभं शुभ्रमस्तनैव ह
 रितं कलशधारयन्तं दिग्गजप्यायकारकम्
 परिपूर्णं तथा चन्द्रं वामहस्ते स्पष्टं चिन्तयेत् ॥
 उद्यतांशुष्टसव्योपरिसंक्षिप्ततिर्यक् निष्ठाङ्गुलि वामस
 त्रिवेणादमृतामस्तकलशमुद्रापरामृतपूर्णताशया
 त उक्तसम्यग्भूतवामकरस्योर्ध्वदक्षिणं अथमुष्टि
 वत् कर्धोर्ध्वः पुकं हस्तमाङ्गः मुद्रां च कालशीलं संक्षिप्तं
 शुभ्रमुज्ज्वलीकृतस्फारितकरद्वयं यममुद्रां वा प्रशेष
 विषयस्फारणास्वरूपाभिप्रायां बह्वप्राप्तनिस्वर
 पेदेवेशं ध्यायेदित्यनुपाधिचिज्योतिरेव स्वच्छ स्वच्छ
 महिमास्वभित्ताभासिताशेषविद्याङ्गादिमुदितत

ने

२१

माकृतिमुपश्रुत्वा कल्पमात्मनो रूपं चिन्तयेत् स्फुरश्च
 त्देति चन्दोऽकरस्यः पकवज्रं निःसामान्यस्वतन्त्रशक्ति
 योगात् तन्माहात्म्यभासितेष्वादिशक्तित्रययोगाग्निने
 त्रमु सितपद्मं शक्तिकमलं तस्याक्रमरं पद्मासनबद्धा
 त शान्त्यतीताभिन्नस्य देवस्य शान्तादिशक्तिस्फारणा
 शयाश्चतुर्भुजतमं विषयप्रकाशकताकृतादिशाला
 सतमं सिद्धिदानसर्वभयोन्मूलनज्ञानक्रियात्मकस
 स्रूपोन्मेषकताभिव्यक्तये वरदाभयारतकलश
 पूरणेन्दुकरता एवमाकृतितोय्यात्वा ॥

सर्वस्येतोपचारेण श्रुतितं तमनुस्मरेत् ॥

उपचर्यतेनेनेत्युपचारः कृत्स्नमनैवेद्यादि तदित्यमूव
 कृतावकिमुक्तेन अयेहिदेवः परमानन्दनिरभरता
 त साक्षादमृतसागरः युक्तं चैतत् यतः ॥

अस्मादेव समुत्पन्नममृतं विष्णुजीवनम् ।

उत्पन्नं समुद्रसितममृतं परं शाक्तं वीर्यं अनुयासानुश
 हायाय देवः केन मा मनुष्येण स्फुरतीत्याशयेनाह
 प्रथविन्तामणिप्रख्यं भावभेदेन संस्मरेत् ।

भावस्वरागादिकलषस्याशयस्य भेदेन दत्तनेन तेच

सौम्येण हंतया भीमं विहृतं भावभेदतः

सदाशिवतुल्यं च भैरवं वीरनायकम्

वीरनायकं कृते सारं भावस्य साधकाशयस्य भेदाद्देवि
 आदाभासितानुयादिचित्राकृतिमित्यर्थः यदाहुः

विद्याधाय यद्वाण शक्तिरूपशिखाद्याम्प्राशिखां छि
 त्वाज्जयादित्यर्थः अथ विष्णुन्यासस्य शिवशसंभाव
 प्रायश्चित्तहोमानन्तरं सात्वाचारप्रमाणं तत्राणसंचार
 मेव चेत्पादि श्रीस्वस्त्युक्तप्रमंयपंचदशकसंतत्त्वज्ञो
 ज्ञानयोगशास्त्राचार्यवर्यः प्रथमं न्यासं शिष्यं ॥

मूलेनैव त्वयोजयेत् व्यापारं मानसं तत्कावो

धमात्रेण योजयेत् तदाशिवत्वमवेति पशु

इति श्रीस्वस्त्युक्तप्रमंयपंचदशकसंतत्त्वज्ञो

तत्त्वसमावेशनया परमशिवैकं रूपं कुर्यात् तदाह

संयोज्य परमेतत्वे संस्थानं तत्र कारयेत् ॥

तथासौ तन्मय एव स्यात् अथ योजनिकानां विभागमाह

अधिकारार्थमाचार्ये परापरपदे स्थितं शिवत्वे

साधकानां तु विद्यादीनां सदाशिवे पुत्रके परमे

परापरपदे शिवत्वे तत्वे समयिन्ये चरे तथा ॥

इति अथाहुस्तु कृतं शिवः परमकारणमिति स्व

स्त्युक्तनीत्या परमशिवयोजनानान्तरं आचार्याणां

मपराशिवयोजनाकार्या साधकानां तु शिवयोजनानां

नान्तरं सदाशिवयोजनाकार्या पुत्रकानां परतत्वे एव सम

यिनामीश्वरतत्वे इति विभागः उपसंहरति ॥

एवमुद्देशतो दीता कथिता विस्तरोन्यतः ॥

तद्देशत इत्यन्यत इत्यनेन चातिविततोपेयं दीता वि

धिरिहाति संसेपेणा सूत्रि तदाः श्रीस्वस्त्युक्तादिशास्त्रे

ने भ्यो वित्तस्य सम्यगवगमप्रयोजक्य इति शितयतीति शि
 जयत्यशेषपाशो वप्रोषक इति शालिना
 परधामसमावेशप्रदेनेवमहे शितः ॥
 इति नेवो ह्योते दीताधिकारश्चुतयः ॥
 ३० गें प्रभिषिचति भुक्तिमुक्तये महतायत्नवपुः प्रति
 स्तुतेः परमास्तनिकरैरिदेशिवयोनेवमुपासते
 प्रयशास्त्रान्तराभिहितैतच्छास्त्रसूचित एवम्
 सवीजदीतादीतितागुतशीलसमाचारानाचार्यान्
 साथकांश्चाभिषेचयितुम् ॥ श्रीभगवानुवाच
 अभिषेकं प्रवक्ष्यामि यथा यस्येह दीयते ॥
 यथेति यथेति कर्तव्यतया यस्येत्याचार्यस्य साथकस्य
 वादीयते तथातस्याभिषेकं वक्ष्यामीति प्रतिज्ञा तत्र
 अष्टभिः कलुषोर्देयमाचार्यस्य विधानतः ॥
 विधानमीशानदिशि सान्तिकादिमंडलगत श्रीपर्या
 घामनोपविष्टस्य विहितन्यासस्यास्तेशानयार्चित
 स्पकं चिकौदनमृद्गोमयहवीसिद्धार्थकादिपूरा
 सदीपकलशनिर्भर्त्सनतः समितविज्ञस्य परमन्त्र
 स्फारावेशविष्णुपरास्तथा रासारचिन्तेन नमस्क
 शिरसिकलशांभः देपात्मकं येचैते कलशाः ॥
 तेच विधेयराशोक्ताः समुद्राश्च सगभेगाः ॥
 समुद्राष्टको भोभतः श्रीमदस्तेशोभैरवस्फाराविष्टा
 नन्तादिविधेयराधिहिताभावा इत्यर्थः सगभेगा

इति रत्नौषधतत्तादियुक्ताः एतच्चोपलक्षणं तेनाग्नि
 तमन्त्रैः प्रत्येकं साष्टशतमूलमन्त्राभिसंविदैरित्यागमि
 कमभिषेकविषयमभिषिक्तस्य ज्ञानयोगस्फारोपा
 यप्रकाशनाश्रीषसंहिताच्छ्रपाङ्काकरणीकर्तव्या
 दिप्रदानाद्यागसोक्तं सर्वमनुमन्त्रय कलशविषयं प
 हान्तरमाह ॥ पंचभिभूतसंख्यैर्वाग्निभिर्वीतस्वरूप
 कैः आत्मविद्याशिबोव्यस्तुपकेनापिशिवात्मना
 भूतानां एधिवादिबोसान्नानां सम्यक्त्वा न निहत्यादि
 कलाव्याप्त्यनुसन्धिना प्रकाशोयेषां तत्त्वैरात्मादिभिः
 रूपकं रूपरूपानि रूपं येष्वात्मात्मविद्याशिवैरासम
 ज्ञातव्या नैतन्मयतया प्रयायेषां पञ्चवाभिषेकः ॥
 अधिकाराय माचार्ये साथके सिद्धिकामतः ॥
 परानुग्रहेकप्रयोजनः कार्यः मन्त्राराधनेन स्वात्मविष
 यासिद्धिरस्य सादित्याशयेन साथकविषयः कार्यः
 अत्रापि श्रीस्वच्छन्दायुक्ता सर्वप्रक्रियानुसरणीया प्र
 णायं साथकः ॥ अभिषिक्तोऽनुज्ञातः
 न कदासीत तेनायम् ॥ अर्जुनान्मन्त्रसाथकं ॥
 तद्वत्तत्त्वसाचारस्तद्रक्तस्तपरायराः पवित्रा
 हारनिरतो लज्जाशीलं यतेन्द्रियः एकान्ते पुण्य
 क्षेत्रे तृतीयायतनगोचरे सर्वसंगो जित्तमनाः
 तत्रैव व्रतं वा क्लृप्तसंय साधको जपमारभेत ॥
 एजाहोमात्मकस्तु समारोयस्य स्पष्टमन्यत ॥ तत्र

ने

३१

लतमेकं जयेन्मन्त्री पूर्वमेवा समन्वितः तेन सा
पूर्वमेवायं च १ मान्यकर्माणि सिद्धान्ते साधकस्य त
मौनोदपात्रभृत्यधिकविश्रान्ताजपः कार्य इति श्री
सम्पदे स्ति । तथा जपादशमांशेनोत्तमादिद्वयोः होम
इति सामान्यकर्माणि वृषपाकर्षणादीनि किंच ॥

भौमीसिद्धिर्वा मोतिदशालसजयेन त
आन्तरिंसीचलभते लतपंचशताभ्रवं
दिव्यासिद्धिर्वा मोतिसाधको नात्र संश
यः दिव्याभुवनेष्वरगामिदृष्यान्तथा कोटि
कृते जपे पेक्षरीसिद्धिमाप्नुयात् व्यापक
स्तुतिबोभूतानि ग्रहानुग्रहदमः यथे
संक्रुते सर्वधारयेत्सहस्रं शं सर्वगः
सर्वकर्ता च सर्वतो भवति भ्रवम् ॥

पातालाकाशगतिमामोतीत्यर्थः दिव्याभुवनेष्वरग
मिदृषा व्यापक इत्यादिना पेक्षरीसिद्धिः स्फुरीकृत्वा
सर्वगः सर्वात्मा पतञ्जसर्वसाधक पतद्देहस्य एव
कमलजकुम्भरुद्रतनुभिर्वित १ लभते इति शिव
नोति एयं किं वस्तु शिवेशमूर्तिभिरघ्याप
एयं द्वि. तिलं यदि ह परास्तेः समभिषेचति
भक्तजं न जयति समस्तसिद्धिदं दंतयनं
शिवयोः इति नेत्राद्योतेः भिषेकं विधिना

मयचमोधिकारः ।

वाय्यादिदोर्गत्यजरादिदोषज्ञताशान्तिप
रमारुतेर्यत् अर्चा इति ध्यानजपादिभिश्च
न करोमि तेनो मिहो राधनेत्रं ॥
श्वपदत्तापिशतायां नुवादेना न्यदवतारयितुम् ॥
देव्युवाच अतो मया महादेव स्तुतिरिति हि
मोत्तदः अथुना चित्तमिच्छामि सिद्धिं य सम
न्वितं अस्ते शं महात्माने सर्वप्राणिपुजीवितं
यथा सिद्धिप्रदं लोके मानवानां हितं दू. रम्
पूर्वाक्तं दृष्ट्वा मनस परस्त्वुविनाशानम्
आप्याय नं शरीरस्य शान्तिं पुष्टिप्रदं शिवम्
अथ प्रथमद्वितीयाधिकारोक्तवाच्यवाचकात्ममेव न
पोस्तुतिरतीयचतुर्थ्याधिकारोक्तनित्यनेमित्तकमे
रणामोत्तदः पंचमाधिकारोक्तकायकर्मतस्मान्मे
न सिद्धिप्रदं मया कृतः इदानीं तु तमेव भो मदित्या
न्तरितसिद्धिप्रदमस्ते प्राविश जीवने महान्तमात्मा
नेयायासिद्धिर्यथा सिद्धिस्तत्प्रदं लोके सर्वत्र भूतसर्गे
द्वितीयाधिकारोक्तदृष्ट्या विशेषतो वाय्यादिवाधिता
नां मन्त्रप्राणाहितं करं श्रोत्रमिच्छामि हितं कारत्वं स
र्वकृतेत्यादिना स्फुरीकृतं शान्तिर्गहादिदोषनिवृत्तिः
आप्यायः शुक्लस्य सरसीभावः पुष्टिः एरणोद्भूता शु
भंदोर्गत्यादिहरं एवंष्टः ॥

ने

३३

श्रीभगवानुवाच श्रुयतां संप्रवक्ष्यामि रहस्यं
रमाद्भुतं यथा तरेति मनुजाः खोदयिष्यन्ति
ताः अपरं सुषाताक्रान्ता जनादारिद्र्यसंयुताः
आधियाधिर्भयोहिताः पापेर्ध्वेर्विनिपीडिताः
सुखे च यथा सर्वे पूर्वोक्ते दारुणोः प्रिये विवि
धे तदुपाये तु स्थूलं सूक्ष्मं परंच तत्

मनुजा इति कृपास्पदं सातिशयत्वेन चोदिता यथा त
रन्ति नडः खोदिभाजो भवेति दारुणोः भूतादिभिश्च
यथा मुच्यन्ते त्यज्यन्ते तथा प्रोक्तं वीर्यं सारं मत्सुजितं
मार्गं रहस्यं ततो पायनूपे वस्तु यत्तत्संप्रवक्ष्यामि तत्र
स्थूलं तु यजने होमो जपो ध्यानं समुद्रकं
संज्ञाणि समुदादीनि मन्त्रात्कुरुते मत्सु

मन्त्राज्जनादि कुरुते स्वीर्येणापि तिष्ठति मुद्राप्र
वोक्ता ॥ सूक्ष्मं चक्रादियोगेन कलानाञ्जयेन च
सममाधिकारभाविषडुक्कषोडशाधादेयो
योगस्तेन तथा कलानाञ्जयेनेति कलाकातावयव
मुहूर्तायुषलक्षणापरस्तत्प्राप्तो यो नाञ्जयेन श्री
संख्येन युक्तवाह्यान्तरैरौद्रेतरादिकालैकीकारेण प्र
युक्तो मन्त्रादुवीर्यं स्फारणेन सूक्ष्ममुपाये व्याख्यादि
ना ज्ञानं करोतीत्यर्थः ॥ परं सर्वात्मकं चैव
महासामान्यमन्त्रवीर्यं मोक्षदं मत्सुजिदेव ॥

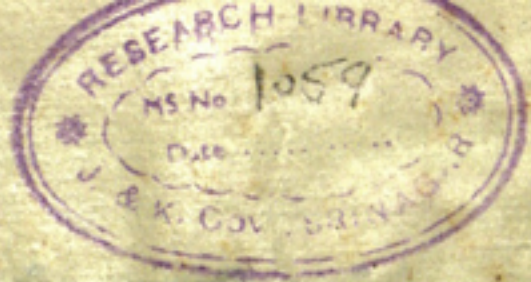

पत्न्यात्सुजिज्ञायसाधिति निर्देशः सर्वात्मके परमा
द्वयमेतच्चाष्टमाधिकारे निर्णोष्यते तत्र स्थूलोपाये र
शीयितुमुपक्रमते ॥ यदा मत्सुवशाज्ञातः कालेन

कालितः प्रिये दृष्ट्वा सत्यं तिज्ञातार्थं मत्सुनेशयजे
तदा सर्वस्य तोषचारेण सर्वोक्तविधिना ततः
मत्सुपमत्सुः कालो महा मत्सुः विधानं तृतीयाधि
कारोक्तं पागादि एवं च ॥ यस्य नाम समुद्दिष्टं
जयेत्सुजिदिभुं मत्सु रुत्ररते शीघ्रं सत्यं सनात्
असावित्यर्थात् सत्यमित्युक्तानात्रम त्वंचः ॥
या प्रमात्तया सन्देहं निश्चयस्यैव सिद्धिनिमित्त
त्वात् ॥ सितशंकरपायुक्तैर्धृतवीरसुते स्तिलेः

पुराणदाविन्धने वक्रैर्गण्डवृत्ते विमेखले
महारताविधानेन चन्द्रयायस्य नमतः स
दाशंति भवेत्ति प्रगतस्यापियमदायम् ॥
पुराणपलाशादिदारु इत्यनेदीयनं यस्य महारतावि
धानमस्वप्राकारादिविज्ञानं यागहर्म्यचण्डप्रवेश
रक्षणं नाम त इति मन्त्रोक्ता श्रारितेन यमत्तयेयमगोहं ॥

अथवा शर्करायुक्तं पयसा केवलेन तद् होमा
मत्सुजयेद्भीष्म मत्सुजिज्ञात्रसंशयः स्पष्टं ३
सुगन्धिधृतहोमेन वीरहस्तमयेन ले तर्पितो ना
शयेत्सु मत्सुजिज्ञात्रसंशयः ॥ यस्य नाज्ञातस्यैवार्थात् ४

ने

३३

लीरहृतसमिहो माज्वरेनाशायतेतणात
 प्रादेशमात्राः सत्वः कनिष्ठाङ्गुलिमानास्वस्माः
 शाखासामिधः ५ तिलतुंडुलसासीकमाज्यतीरसमवि
 ते पषपंचामेतोहोमः सर्वदुष्टनिवर्हणः
 मंत्रराजप्रसादात् ६ गुगुलोर्गुलिकाभिश्च
 त्र्यर्थाभिश्चरामात्रया होमासुहिर्भवत्यासु
 तीरादेहस्पसुवते चरणकप्रमाराभिर्गुगुल
 एयगुलिकाभिराज्यतीरतौद्रात्मविमधुक्ताभिर्होमा
 सुहिर्भवति वषडाप्यायनेशस्त इतिसह्युलोक्तनी
 त्वासर्वत्राववषज्जातिः प्रयोज्या ॥
 यदव्याधिशताकीर्णोद्भवलोदृशतेनरः
 तदासंपुटीकृतनासजघाविमुच्यते ॥
 मूलमंत्रेणेत्यर्थात् किंच ॥ यंयमन्त्रंनपत्ति
 स्थानमृतेषोनसंपुटे तस्यसिद्धातिसतिप्र
 जपोवत्त्वकत्योक्त भाग्यहीनोपियोभवेत् ॥
 विधिना यतत्यासंगिकमुक्ताप्रकृतमाह ॥
 लीरासामात्रस्यदेवेशिभेषजंमन्त्रसम्पुटे
 दीयते दीयतेतत्त्वणादेविसपुष्टिलभतेवली
 भेषजमोषयं मन्त्रसंपुटमिति मन्त्रसंपुटीकारेणप्र
 हृतममथ्यगंजीवंचन्दमंडलम (युक्तमित्यर्थः १
 थ्यगं साद्यर्गारोपितं कृत्वा मृत्योरुत्तरते भृशं ॥

साद्यर्गैः सविसर्गसकारहोमवीजप्रणवैर्जीवनिकटा
 क्रमात्क्रमं वहिर्निरुतेरोपितमष्टासुदितुध्यातेराका
 न्तं चन्द्रविम्बसन्निविष्टमात्मनः परस्पवाजीवयः करो
 ति ध्यायति समस्तमुत्तरति कृत्वा तन्मर्मावितरिज
 साद्यर्गारोपितं कृत्वा ध्यायेद्देहेतयोगवि र्थोपि
 त् सर्वव्याधिविनिर्मुक्तः संभवेत्त्रात्र संशयः
 नीववेदेहस्यायं रोधनप्रयोगः ॥ १५ ॥
 लीरोदपद्यमथस्यमृतोर्मिभिराकुलम् ३
 धीपः शाशिरुहंतसाद्यर्गैः ससुदीकृतं ध्यायेत्
 सुप्रहृष्टात्मा आत्मनोपि परस्पवासवासाभ्य
 न्नं श्रुभंसथाहरितविग्रहं अनुद्दिशमनाया
 लीराधिमथस्यसि (संसर्वरोगैः प्रमुच्यते ॥
 तसरोरुहकर्णिकागतेनूपविष्टमूर्धस्येत्स्वमृतेर्मि
 श्रपमानसैर्देवप्रभाभारोच्छलेत्लीरोदतवेदे रन्तर्वहिश्चा
 एवितंस्तुभ्रं च प्रोक्तयुक्ता ध्यातमंत्रराजसंपुटीक
 तं यस्य शरीरे भृशं ध्यायते स नीरोगो भवति ॥ १३
 रोचनां कुंजमेनैव वलीरेण च समन्वितः सित
 पद्मेष्टपंचतमथ साद्यर्गारोपितः सर्वव्या
 धिसमाकान्तश्चन्दमंडलवेष्टितः चतुष्का
 राशुक्रान्तो वज्रभृद्भुजाग्लितः मुच्य
 ते नात्र सन्देहः सर्वव्याधिनिपीडनात् ॥

ने ३६ गोरोचनाञ्जुमतीरैर्भूर्जासैमितकमलमालिरव्यप्र
तिपत्तुक्तपुक्तोन्निरिवतमन्वेणरोधितोर्षाकर्णिक
कायोनासहारोन्निरिवतः सोधावहिषोऽशकालेनु
विम्बवेष्टितः सवज्रकचतश्चपुरस्याव्याध्याकानो
पिसर्वव्याधिप्रपीडनामुच्यते वज्रहृद्भुजेत्युक्तेः सम
धिष्ठितानिवज्राणिध्यायेदिति शितयति ॥ १५ ॥

घोऽशारेसहाचकेघोऽशस्वरभूषिते श्रायन्त
मन्त्रयोगेनमथ्येनामसमालिखेत् जीवा
न्तस्मान्तमथ्यस्यवर्णान्तानेनरहितम्
प्रत्यर्णममृतेषोनसंप्रदित्वातुसर्वतः म
थ्येदलेसर्वेषुशशिमेंडलमथ्यगं बाह्ये
तद्विगुणं पयंकादिसान्तकमेरातु पूर्व
वर्तलिखेन्मन्त्रीप्रतिमाद्यर्णरोधितं वर्ण
तदन्तःसाष्टस्यनामबाह्यैर्कमेंडलं पुरत
रपुरणाथःसमन्तात्परिवारयेत् सितचन्द्र
नसंयुक्तं रोचनातीरयोगतः लिखित्वा मं
न्त्रांजतुकर्षुरतोदसुरं महारताविधा
नंतुष्टिसोभाग्यदायकं पतञ्जकं महादेवि
सितपुष्पैः प्रपूजयेत् सर्वस्यतोपचारेण म
धुमथ्येनिधापयेत् अनेनैवविधानेनसमा
हृतस्तु जिज्ञेवेत् ॥

घोऽशरशकमलकर्णिकायांमंत्रसमुद्धिते साध्यनाम
जीवस्यसकारस्यान्तः कृत्वासान्तस्यकारास्यान्तविधा
यवर्णानेनतत्कारणान्तवहिसंस्थितेनरहितं कुर्या
त् प्रतिमन्त्रं चामृतेषासमुद्धितेनामठकारवेष्टितंक्रमे
णाकारादिसर्वमथ्यगंकृत्वा मथ्यस्यमन्त्रसंमुखेन
लिखेत् घोऽशत्रयपमस्यवहिर्द्वित्रिंशदलपुल्लिखे
त्तत्रचकादिसान्तान्द्वात्रिंशदहर्षाभ्यसेत् तेषुचप्रति
वर्णं पूर्ववत्साध्यवर्णरोधितमित्युक्तपुक्तमन्त्रसं
तंतदिति पूर्वमथ्यस्यसाध्यनामान्तमथ्येलिखित्वास
र्वस्यास्यवह्निरर्कमेंडलमिति ठकारेतद्वह्निः पुरन्दर
पुरमिति वज्रलावितं चतुरश्रसन्निवेशं कुर्यात्
प्रतिमाद्यर्णरोधितमित्यत्रयवहितेनप्रतिनासवर्ण
शहस्यसंख्यः पतत्सर्वचकंसितचन्द्रनगोरोचना
तीरैर्लिखित्वासितञ्जुमकर्षुरादिभिरभ्यर्च्यसाही
कमथ्यस्यपुष्टिसोभाग्यकृत्समाहंसधुमघान्वितं च
मस्तुजित किंचेदं ॥ १५ ॥ राजरताविधानंतुभूभ
तांतुप्रकाशयेत् संध्यामकालेवरदंरिपुदर्याप
हंभवेत् शिवादिनवतत्त्वानिप्रत्येकं प्राशिमलं
मथ्यात्पूर्वादिदेशान्तममृतेषोनमन्त्रिणा
यदाव्याधिप्राताकीर्णमपमृत्युशतेनवा तदा
स्येतापचारेण पूज्यंतीरसुतेनवा तिलैः तीर
समिद्धिर्वाहोमाच्छान्तिं संसृज्यते ॥

ने.

१५

मृ.

आतानवितानविन्यस्तेरावाचतककलितकोष्टन
 वकेप्रत्येकचन्दमंडलान्वितं मथ्यकोष्टकात्मभ
 तिप्रागादिक्रमेणोपशान्तं शिवसदाशिवेश्वरविद्या
 मायाकालनियति प्रकृतिपुरुषतत्त्वानिनामतत
 स्त्रिरव्यसितोपचारेणानेनमन्वेणमंत्रिणायदाष्टजा
 तीरच्युताभ्यांतीराक्तैस्तिलैः वीराक्तैः समिद्धिर्वाहो
 मे यथाशक्तिक्रियते तदाव्याख्यायपस्तुशता
 कीर्णमपिसाध्यशरीरं स्वस्थतामेति ॥ १६ ॥

पवंसंप्रज्जुंभेत सर्वोपधिसमन्वितं ॥ सित
 पद्ममुखेवाङ्गोरत्नगर्भास्तुशरिते सर्वमं
 गलवोषेणशिरसिद्युभिषेचयेत् समु
 च्यतेनसन्देहः सर्वव्यापिप्रपीडितः ॥
 पवमिति शिवादिनवतत्त्वानि उक्तयुक्ताङ्गं भेध्या
 त्वासंप्रज्जुते नयोभिषिच्यते शिरसिसर्वव्यापि
 भिः पीडितोपि मुच्यते सितपद्मेमुखेमुखे उच्चार
 आसोदोयसेति समासः ॥ १७ ॥

ध्यात्वा परास्तेनित्यं नित्योदितमनामयं
 प्रक्रियान्तस्य मस्तमवतार्य परास्त्रिवोत्
 चतुरावास्ताधारं नवधानवपूजितं प्राता
 वतोभितं नित्यं षट्चैकसमन्वितं अनन्त
 धारगंभीरमष्टात्रिंशदिभूषितं पंचभिर्वा
 प्रसिद्धार्थं पूर्यतेननिरन्तरं ॥

पवंध्यानपरोयस्तमवाद्याभ्यन्तराभ्यन्ते वितोभ्यकलशं
 चूर्भिर्दशिकोमंत्रतत्परः अनुग्रहपदावस्थोद्यभिषि
 प्रक्रियान्तस्य समनानाधपर्यन्तगमुमु चेत्ययत्नतः स
 नापरतत्त्वामृतं परास्तेनित्यमुदितमना मुच्यतेनसन्देहः
 हृतचिज्ज्योतीरूपं नित्यमविनाशि नवि ससारानुरतिक
 घते आसयोमायायतस्तादृष्यात्वासमावेश
 युक्ताविरूप्यततयवपरशीवारस्तमिति शास्त्रानन्द
 मवतार्यशिष्यशिरोवतीर्णं विचिन्त्यतन्मन्त्रपूजितं परा
 स्तपूर्यकलशमुज्ज्वल्यैवमितुभयपारस्तध्यानासक्तो
 मन्त्रराजपरामर्षपरोनुजिज्ञुस्तराचार्यो यस्य चूर्भिसर्वाभ्य
 न्तरमेतदस्तेनविकिरेत्समोत्तमामोत्येव कीदृगस्तमि
 त्याह चतुर्थेनवद्विंशतत्त्वपूतोतिचस्थित्या असृता
 नितेषामाधारमाश्रयेतथानवधानानि नवनवात्मयो
 मव्याम्यादि प्रक्रिययेकाशीतिः पदानितैः पूरितं सम्पूर्णं
 व्याप्तं तथाशतार्थेनपंचाशताग्रादिदानैः वर्णैः लो
 भितं व्याप्तं भावितं तथाषड्विंशैः पंचभिर्वक्त्रैरेकेनच
 मूलेनसम्पगन्वितं श्रीस्वच्छन्दामुक्तसाध्यमंत्रसंहिता
 पूर्यं तथा अननैः कालाग्राधुनाश्रितानैराथोरेः भु
 वनैरनैर्ध्यातैः गंभीरमपरिच्छेद्यं तथाष्टात्रिंशतावक्र
 पंचककलाभिर्विभूषितं तेनैत्यनेनषड्विधेनाधुनातै
 रन्तरं पूर्यं अतएवप्रसिद्धिः प्रकृष्टाभुक्तिमुक्तिलत
 रणासिद्धिरर्थः प्रयोजनं यस्य अतश्चयोनेनाभिषिच्यते ।

ने प्रायुर्वलंजयः कांतिवृत्तिर्मेधावपुः प्रियः
 सर्वप्रवर्तते तस्य ॥ प्रकुर्वेण वर्तते पुष्पतीत्य
 ३६ र्थः तथा ॥ १॥ भूतोराजमुत्तमं प्रवर्तते किं
 इः स्वादितो विदुः खस्तु व्यापिमाना तरुभवे
 त वभ्यातुलभते पुत्रकन्यातपतिमावहेत्
 पतक्तलशाभिषेकात्सर्वोभीष्टफलमाप्नोतीत्यर्थः यदा
 यान्मासमीहते कामांस्तान् सर्वाभ्युवमाश्रया (२)
 तदित्यं। अभिषेकसमाहान्मविधान विहितस्य त्व
 कायितंते मया देवि पूजानां हितकाम्यया ॥
 अथ शास्त्रापचारेण शास्त्रान्तरव्यवहारेण तदिदं
 भिषेकात्साध्यः सर्वशास्त्रपरहो भवेत् अर्हशास्त्रेणा
 ने अर्ह इति श्रुत्येषाः पतद्वयसंरुन्नन्यदवतारयेति
 एवं स्पूलं विधानं तत् सूत्रं चैवाधुना शृणु ॥
 अनेनाधिकारेण स्पूलध्यानमुक्तं भाविना तत्सममे
 न सूत्रमुच्यते इति शिवम् ॥
 समस्तदुःखदलने सर्वसम्पत्प्रवर्तनं परनि
 र्वाणमननं नयनं शांकरस्तुतः
 इति नेत्रोद्घोते साधनरता विधिषष्टः ६।
 ॐ चक्राधारवियल्लक्ष्यग्रन्थिनाद्यादिसंजुलं
 स्वास्तेः देहमासिचन्मरासूक्ष्मेतरां विभोः
 अथ सूत्रध्यानं निरोत्तुमाह ॥ श्रीभगवान्
 श्रुतः परंप्रवक्ष्यामि ध्यानं सूत्रमनुत्तमं ॥

न विद्यते उत्तममन्यत्सूत्रध्यानं यतः परं ततोऽप्युत्तमं
 विद्यति तदुपक्रमेत ॥ अतश्चक्रं साराधारं विलतं
 द्योमपंचकं ग्रन्थिहादशासंयुक्तं शक्तित्रयसम
 त्वितं ज्ञात्वा शरीरे तत्प्रोणिदशानादिपद्यावृत्ते
 हासमन्यासहस्रैस्तु सार्थकोटिब्रयेण च नादि
 वृत्ते समाकान्तमलिने व्याधिभिर्वृत्ते सूत्रध्या
 नास्ते नैव परेणो वेदिते नत आध्यायं कुरुते या
 गी आत्मनो वा परस्य वा दिव्यदेहः स भवति सर्व
 कृतवः षट्जन्मनाभिहृत्नाल (व्याधिवर्जितः ॥
 विन्दुनादस्यानानिनादिमायायोगभेदनदीमिश्रता
 ख्यानिनादिमायादिप्रसराग्रयत्वात् चक्राणियत्रस
 राः षोडश अगुष्टगुल्फजातुमेकपायुर्कदनाभिजवर
 हत्कर्मनाडीकं वतात्तुभूमथललाटत्रसरन्ध्रहादशां
 ताख्याजीवसाधारकरत्वाधारायत्र यदि सर्वमहत्वा
 दस्य नयस्य कुलप्रक्रियया मेघस्याथः ऊलोत्तेयो
 मथ्येत विषसंज्ञितः २ मूले तत्र शाक्तः कथितो बोधना
 दप्रवर्तकः ३ अग्निसंज्ञितस्तत्प्रोधमेगुलानां चतुष्टये
 नाभ्यधः पवनधारे ४ नाभावेव च लभिधः ५ नाभिहृत्
 ध्यमार्गे त्वसर्वकामाभियोमतः ६ संजीवन्यभिधाना
 रव्यो हृत्प्रोदरमथगः ७ वक्षःस्थले स्थितः कूर्मो ८
 गले लोलाभिधः स्मृतः ९ लम्बकस्थितश्चोर्ध्वस

ने सुधाधारः सुधात्मकः १० तस्यैव मूलमाश्रित्य सोमः
 सोमकलावृतः ११ धूमधेगगनाभागे विद्याकमलसे- १३
 जितः १२ रौद्रस्तावते लाधारो रुद्रशक्त्या त्वयिष्ठितः
 चिन्तामण्यभिधानाख्यश्च त्वयिष्ठितः १५ व
 स्रम्भस्य मयेतत्तयाधारः १५ सक्तकेनाङ्गाधारः
 परः सूत्मावनयाप्रिप्रबोधकः १६ इत्युक्ताः षोडशा
 धारा इति श्रीरघुनन्दनविरुभयनृपाणिन्याणिल
 लणीयानियतनिगवरणरूपत्वात् एवमनन्तं तज
 न्माख्यमिति त्ववस्यमाणानां जन्मनाभिर्हृदि नुनाद
 नृपाणां बोधोपपन्नं विद्यते यत्र जन्ममूलतः माया
 ख्य इत्यभिधास्यमानाश्चेत्युक्त्या त्वतिहेतुत्वाद्भुक्त्ययः
 मायापाशावब्रह्मविष्णुरुद्रैश्च सदाशिव इभिका
 दीमिका वैन्दवनादशक्त्याख्याय पाशाद्वादशतैः
 संयुक्तं इच्छादिनाशक्तित्रयेण सम्पुगन्वितभीष
 रणीयादिविषये प्रवर्तमानं सोमसूर्यवक्रिद्वय
 धामत्रयपथैः सव्यापसव्यपवनेः मध्यमपवनेन
 चाधिष्ठितं इडापिगलासुषुम्णारेख्यनपवनाश्च
 येरानाडित्रयेण युक्तं गाथारीहस्तिजिकापूषाय
 शाश्वसाङ्गुशोखिनीभिश्च युक्तत्वादशनाडयः
 पन्थानो येषां प्राणपानसमानोदानव्याननागह
 र्मेककरदेवदत्तयनं जयानां तेराससन्तादृतमोत

श्रोतं दिग्दशाकावस्थितनाडिदशकप्रपञ्चभूताभिः स्वा-
 समत्यासहस्रैर्मध्यव्याप्त्यार्थकोटित्रयेण च महाव्याप्ता
 नाडिद्वन्द्वैः समाक्रान्तं प्राणवमायीयकर्ममलयोगान्म
 लिनं योगिनामपियेनेदेतदिभोगतइतिस्थित्यावशं
 भाविद्याधिकोटीकृतं शरीरेस्तात्वा योगीयस्यात्मनः
 परस्य वापरेणोवेति पररूपतामनजुनपिसमनन्तरभा
 विनाससूक्ष्मध्यानारुतेनोदितेन स्फुटीभूतेनाप्यायेकरो
 ति सगतव्यापिर्दिव्यदेहइति सूक्ष्मध्यानारुतोन्मिष
 स्थाकृत्स्नैश्च भवति सूक्ष्मध्यानारुतेनैव परेणोवोदि
 तेनेति यदुक्तं तत्परोपक्रमं स्फुटयति "सूक्ष्मध्यानारु
 तेनैव परेणो यत्स्वरूपं स्वमेव च सस्यं स्वव्याप्तिसंभवं
 सोदितार्तपराशक्तिस्तत्स्यात्तद्भगवांशिवा तं
 वदेन्मध्यमप्राणोप्राणपानान्तैरुभवे अहंभू
 त्वाततोमन्त्रतत्स्यतद्भगं भवे सोदितेन वरा
 रोहेस्यन्दनेस्यन्दनेन त्व कृत्वा तमभिमानं त
 जन्मस्थाने निधापयेत् भावभेदेन तत्स्थाना
 मूलाधारेनियोजयेत् नादसूच्याप्रयोगेन
 वेधयेत्सूक्ष्मयोगतः आधाराषोडशं भित्वा य
 न्मिहादशकं तथा मध्यनाडिपथाङ्गोवेध
 येत्यरमं भवे तत्त्रविशततोभूत्वा तत्स्थो सो
 व्यापकः शिवः सर्वमयपरित्यागात्रिफुलाहो
 भशक्तिः ॥

ने

३८

३८

पुनरासुर्यतेनेवमार्गे राह्यान्तरं तत्रप्रविष्टमात्रं तु
 ध्यायेन्नयं साधनं विस्वामानुभवे प्राप्य तस्मात्स्था
 नात्प्रवाहयेत् सर्वतदमृतं वेगात्सर्वत्रैव निरेचयेत्
 अनन्तनादिभेदेन अनन्तामृतमुत्तमं अनन्तध्या
 नयोगेन परिपूर्णं पुनरेवकं अजरामरस्ततोभूत्वा
 सबाह्याभ्यन्तरेष्विये पवंसुत्पुजिता सर्वसूक्ष्म
 ध्यानेन पूरितं ततोसौ सिद्धातिदिप्रसत्यं देविन
 यदिति प्रथमाधिकारनिर्दिष्टपर्याया ॥ चान्त्या ॥
 त्ववीर्यं स्वरूपमिति विशेषानिर्देशात्सर्वस्यसंवेद्यं
 स्वप्रकाशनतुल्यसंवेदनाख्यप्रमाणप्रमेयं तस्यदे
 वातिदेवस्य परापेक्षानविद्यते परस्य तदपेक्षत्वात्
 स्वतन्त्रोयमतः स्थित इति श्रीकामिकोक्तनीत्यास्यभ
 गवतः प्रमाणगोचरत्वात् अतएव स्वतन्त्रात्मन्यव
 तिष्ठति न तत्पुत्रतद्विविक्तस्यात्मन्यभावात् प्रत्यु
 तात्पर्यद्विष्टतद्व्याप्तत्वात्तन्मयमेव संभवतीत्याह
 स्वव्याप्तिसंभवं स्वव्याप्त्या संभवो विद्यते तयोर्म
 जनं यस्य प्रस्य च भगवतः परस्वातन्त्र्यात्मा प्राप्तिः
 स्वाश्रयविचारिणी चासावुदिता प्रस्फुरद्गुणात्तत्रैव च भ
 गवद्गुणस्थितानचायासायेयभावेनापि तु सामरस्येन
 त्याह तद्गर्भगा अतश्चाश्रयः परमार्थशिवाभिन्न
 यत्वात् शिवपदपरं रूपं भित्ति भूतत्वेन प्रकाशप्रसूत

ध्यानं वक्तुमुपक्रमते तामित्यादिना तां परं चिति श
 क्तिं मध्यमप्राणोत्तुमणास्योदानाख्यप्राणवृत्त्याणि
 वहेन्निमज्जित प्राणापानव्याप्तिमुन्मथतया विमृशोत्
 कथं अहंभूत्वा देहादिप्रमादताप्रशंसनेन पूर्योर्गद
 त्तामाविशेत्पर्यः तत उक्तवत्प्रमाणवीर्यव्याप्तिकं
 मूलमंत्रं तस्य तद्गर्भगमिति पराशक्ति सासरस्यम
 यमत एव स्यन्दनमिति सामान्यस्यन्दनं कृत्वा कथं
 सोदितेन स्यन्दनेनाप्राणाद्यस्फुरत्वावष्टुभेन पवंसं
 वीर्यपारमार्थशपतमभिमाने तदसामान्यवत्कारमयं
 स्ववीर्यजन्माधारश्चानन्दचक्रे निधापयेत् प्रतिष्ठाप
 येत् कथं भावस्य देहप्राणादिमिताभिमानसयस्य
 भेदेन प्रशानेन ततोपि सूलाधारे कन्देतमभिमानं भा
 वाभेदेनैव प्रयोजयेत् निरुद्धं कुर्यात् ततोपि स्फुरतो
 मिषताश्च मन्त्रनाथप्राणसूच्याहेतुना कृतोयः प्र
 कृष्टः कमात्क्रममूर्ध्वारोहात्मा योगस्तेन तथा सूक्ष्म
 योगत इति उन्मिथत्स्फुरतो जनेन प्रकर्षणमध्यना
 दीपयमाहूः सर्वोद्विष्टकुलशास्त्रादिष्टमाधारो
 दृष्टाकंतयोपकान्तनिर्लेख्यमारागप्रवृत्तिहादृष्टाकंच
 भित्वा परं भ्रवंहादृष्टाकान्तामवेधयेत्तद्विशोत् त
 त्वप्रविसर्वस्यामयस्य महामायापर्यन्तस्य वत्स्य प
 रित्यागात्तत्रैव भ्रवपदे स्थितः सन्त्यापकनित्योदित

ने ३६ पराशक्तिसमरमशिवैकहृपोभूत्वातेनैवहादशान्ताद
 कः प्रसूतेनमथमेनमार्गेणहृदयमथमासूर्यपरानन्
 प्रसरणाच्छरितं कृत्वा तत्रहृदिप्रविष्टमात्रं तत्परमा
 नन्दरूपं रसायनमासादितं ध्यायेद्विमशेनावद्यावत्तत्र
 विश्रान्तिमेति ततस्तस्माद्दृष्ट्याडच्छलितं तदमृतं प्र
 वाहयेन्नानाप्रवाहाभिमुखं कुर्यात् ततस्तेनैवास्तेना
 नन्तनाडीप्रवाहप्रसूतेन बहलध्यानध्यानेन सवाह्या
 भ्यन्तरं स्वं पुरंदेहं परिसूर्यतदनन्तं सर्वसमृतं वेगात्क
 तप्रवाहेन सर्वरोसरंभ्यः सर्वत्रगोचरेरेचयेदद्युष्टि
 त्रप्रवाहं प्रेरयेत् एवं परवीर्यात्मना भवतामृत्युनि
 ताप्रोक्तसूक्ष्मशाक्तानन्दध्यानेन यदा सर्वसागरितं
 चिन्तयति योगी तदा सावनरासरोभूत्वातिप्रसिद्यति
 मृत्युनिद्राद्वारकतामाप्नोति नात्रप्रमादसुखभंश
 यः कार्यः पवंशाक्तानन्दमार्गावष्टं भात्मकोलिकप्र
 क्रियोक्ताथाराविभेदेन सूक्ष्मध्यानमुक्तासूक्ष्मपुक्ति
 क्रमेणातत्र प्रक्रियोक्ताथारादिभेदेन सर्वसितामृतक
 ज्ञौलचिन्तनात्मसूक्ष्मध्यानं वत्कमुपक्रमते ॥

जन्मस्थाने समाश्रित्य स्पन्दस्थामथमा
 कलां तत्स्थकृत्वा तदात्मानं कालाश्रितस
 माश्रयेत् गत्वा गृहीतविज्ञानं वीर्यं तत्रैव नि
 लिपेत् तद्दीर्घापरिताशक्तिक्रियाख्यामथमा
 तमा ।

नार्धतेभिन्नाग्रन्थिभेदेन चेच्छया मूलस्थाने
 आश्रित्य तत्कावाहदये ततः मथमार्गप्रवाहि
 त्यासु पुमाणाख्यां समाश्रयेत् तामेवाश्रित्य विरमे
 तत्सर्वेन्द्रियगोचरात् तदा प्रत्यस्तमायेन विज्ञाने
 नोद्धतः पुनः ब्रह्मादिकारणानां तत्प्रागेकत्वा
 ज्ञानेऽशनेः च स्मांशक्तिमतां प्राप्य ऊरुलाख्या
 निरोधिकां मायादियन्थिभेदेन ब्रह्मादिव्योमप
 र्वजन्मस्थानमानन्देन्द्रियमुक्तमि चकम्
 हतकन्दः तत्र स्पन्दस्थानमिति स्पन्दाविष्टमथमा
 कलां प्राणाशक्तिमाश्रित्य मन्त्रगन्धस्थानसङ्कोचवि
 कासाभ्यां शतशतानि धितां सूक्ष्मप्राणाशक्तिमथ्या
 स्मात्मानमनस्तदवसरे तत्स्थितत्रिभालनैकाविष्टक
 ताकालाश्रिमिति पादाद्गुह्याथारंगत्वासमाश्रयेद्वा
 वनयाध्यासीत् तत्रैव गृहीतविज्ञानं वीर्यमिति क
 त्दभूत्वासादितं शाक्तस्पन्दात्मवीर्यं निलिपेत् भा
 वनाप्रकर्षणास्कृतयेत् इत्यंतेनेपुक्तवीर्येणापूरिता
 लब्धोदयाप्राणस्पन्दात्माक्रियाशक्तिः उत्तमा अति
 शयेनोद्भूता सती मथमा भवति समस्तदेहस्पनाभिम
 थं तत्र प्राप्ता जायते कथं इच्छया संकोचक्रमोक्तो
 धारोहरा प्रयत्नेन विज्ञानेन च भावनया श्रुतशत्रु
 परितनगुल्फजानुमेककन्दनाभ्याख्यानाग्रन्थीना

ने भेदेनयवधानव्यापारेणाभिन्वाद्यातीत्येवोच्यस्यान
 कम्पभेदितामा एतलिकाभूधुमेतिवरद्विःस्त्रीकारार्थः
 ६. प्रथमस्तस्यन्दसमाश्रित्येति मन्त्रगत्यस्यानविकासा
 ऊचनपरम्परापुरःसरं निरोध एतच्च श्रीस्वच्छन्दे
 कृदियकरणोपलक्षणपरं अतएव यास्यनाद्यात्य
 क्तापरिहृत्यतत इति प्रोक्तेऽस्मान्नावाहंभयुक्तमथ
 मार्गप्रवाहिरण्यप्रोक्तयामथप्राणाब्रह्मशक्त्यासुषु
 म्णाख्यानाडीसम्पगाप्रयेत् तामाश्रित्यतत इति
 भस्मात्सर्वेन्द्रियगोचराहिरमेदन्तःसुखीकृतसर्वे
 द्रियःतिष्ठेत् तदाच प्रत्यक्षाप्रतिष्ठितामायाश्रा
 णादिप्रधानतात्माख्यातिर्येनतादृशप्रकाशमनन्दा
 त्मनाज्ञानेनहृत्कंठादिगतसृष्ट्यादिसंवित्सभावब्र
 ह्मादिकारणानिक्रमात्प्रकाशवत्प्रमाणमायादिश्र
 न्धिभेदेननसहहृदादिव्योमपंचकंत्पक्तावस्थाब्रह्म
 विस्फुरद्वेश्वरसदाशिवशिवाख्यानोकरणाभासुध
 तदुर्ध्वस्थिताऊरुलाख्याशक्तिप्राप्यविज्ञानेनोर्ध्व
 विरमेदुत्तनापरतत्त्वतामाविशेदिति हरेणसम्बन्धः
 विरमेदिति पूर्वस्यमिहापियोज्यतत्रनिर्भयप्रस्था
 दीनांस्वरूपंतावत्क्रमेणादिशति ॥

जन्ममूलेतमायाख्योयन्धिर्जन्मनिपाशवः
 ब्रह्माविस्फुरद्वेश्वरसदाशिवः ॥

कारणास्यास्तुपंचवेद्यन्ययःसमुदाहृताः इभिका
 ख्यस्तुयोग्यिदिमार्गास्तमनःशिवः तदुर्ध्वदी
 पिकानामतदुर्ध्वचैववेन्दवः नादाख्यस्तमहा
 जन्ममूलमानन्देति १ यन्धिःशक्तिग्रन्थिरतःपरः
 पंतच्छरीरोत्पत्तिहेतुमायातूपतयामायाख्याग्रन्थिः
 जन्मनिकन्देपाशवः यन्मनांसंजुचितदृक्शक्तित्वात्
 पाशपानामयमाधारकरानानाडीप्राणादीनांप्रथमो
 देदकल्पः हृत्कंठानुधुमधुललाहस्यानां ब्रह्मादी
 नांकारणानांपशुप्रतिस्पर्शादिकर्तृत्वेननिरोधकत्वा
 दुन्धिरूपत्वात्तस्यःपंचग्रन्थयः निरोधिकोर्ध्वइभिका
 दीपिकाचैवरोपिकामोचिकोभूगावेति श्रीस्वच्छन्दे
 नादशक्तयोयाउक्तास्तापवहपरचित्यकाशावारक
 रूपत्वाद्ग्रन्थयउक्ताः तत्रइभिकाख्योयाग्रन्थिरसौ
 हिमार्गास्तमनः निरोधिकासृष्टवामदतिरावाह
 निःशेषप्रशमनहेतुरतएवशिवोर्ध्वकमार्गोरोह
 कत्वाद्धेयोत्पत्तहर्ध्वकिंचिदीमिहेतुत्वादीपिका
 ख्यग्रन्थिरतोपिकिंचिदधिकप्रकाशहेतुत्वाहेन्द्वो
 रोचिकेत्यन्यत्रयोक्ताशक्तिस्तदुपाग्रन्थिः तदपरि
 नादाख्यामहाग्रन्थिरिति सोचिकोर्ध्वगेति यदस्य
 त्रशक्तिद्वयमुक्तं तत्रोर्ध्वगानादानांइति तत्रैवयोक्ता
 मैवेहान्तभीवितमोचिकानादाख्यो महाग्रन्थिरित्युक्तः
 महत्त्वात्तस्यग्रन्थन्तःभावादेव अतःपरःशक्तिस्था

नस्थो ग्रन्थिः शक्तिग्रन्थिः यदेवं निर्णीतं तत् ॥ ॥

ग्रन्थिद्वयदशकं भिन्ना प्रविशेत्परमेष्ठिदे ।

उत्पन्ना परतन्त्रात्मनि धामि अत्र ब्रह्मादिकारणग्रन्थिभे

देन च शक्तिस्थानं दत्तयेदित्याह ॥ ब्रह्मारां चत

था विस्मरुदं चैवेष्टं रतया सदा शिवेन तया शक्ति

अन्ते स्थानं शब्दो ब्रह्मादि शिवस्थानं प्रभेदेयत् ॥

शब्दानामपि तत्स्थानं प्रतिपादकत्वं सूचनाय अथ पूर्वो

दिष्टं पूज्यं पंचकं षड्भुजं च प्रदशयति ॥ त्वमनन्ते

तजन्माख्यं नाभो यो मदितो यकं तृतीयं तद्दृष्टि

ने चतुर्थं विन्दुमध्यतः नादाख्यं तस्य दिष्टं षड्भुजं

मध्यमोच्यते जन्माख्यं नाडिचक्रं तन्नाभो मायाख्यं

सुतमम् हृदि स्थं योगचक्रं तत्तात्पर्यं भेदेन स्मरते

विन्दुस्थं दीपिचक्रं तन्नाभो पुनमुच्यते ॥

अनन्तबहिष्ठाप्रयत्नादनन्तम् नाराप्रयत्नाद्नादाख्यं

नाडिप्रसरहेतुत्वात् नाभिचक्रं कायवृहत्तानमिति

नीत्या समस्तमायाप्रपञ्चत्वातिहेतुत्वात् योगिनां

चित्ते कायप्रदत्तात् प्रयत्नेन भेदनीयत्वाद्दीपिचक्रमन्ता

त् शान्तिप्रदत्वादितिक्रमेण नाडिचक्रादौ हेतवः

यत्नानि शून्यानि सौषुमांश्च प्रदत्तात् चक्राणि तभे

दप्रसरहेतुत्वाद्देयानीति कृत्वा तैः सह ॥

पूर्वोक्तानि च सर्वाणि ज्ञानमूलं न भेदेयत् ॥

पूर्वोक्तानीत्याधारग्रन्थादीनि ज्ञानमूलं मन्त्रवीर्यं

भूतचित्स्फुरत् ज्ञानमूलं जनेनेषु किमाह ॥

आक्रम्य जन्माधाराख्यं तन्मूलं पीडयेच्छनैः ।

चित्तशरीरं कायेण कन्दभूमि मवष्टभृतमूलमिति स

त्तगम्य स्थानं शनैरिति संकोचविकासाभ्यासेन प्राप्तु

मेव सुपलस्य पीडयेद्यथा शक्तिरूर्ध्वमुखेव भवति अ

थ प्रसंगात्ताराशास्रप्रसिद्धान्यप्यायान्माधारात्

तस्याधारस्य सप्रोत्तिपर्यायाष्टावतः परम् ज

न्मस्थानं तत्कन्दाख्यं रूपं त्वं स्थानं पंचकम्

सत्सोदरं तथैवेह मूलधारस्तथोच्यते ॥

मरुद्वचहेतुत्वात् मध्यमनाडीकन्दप्रयत्नात् कर्माकारत्वा

त् एष्टिद्यादिव्योमान्तत्वं पंचकस्थानत्वात् सत्सोदरं

वत्स्फुरत्तन्मूलभूतत्वाच्च जन्माधाराख्यायते एव महासा

हान्यशास्त्रेषु निरुच्यते कन्दभूः ॥ यस्मात्तां खेचरा

ख्यातं सुदो विन्देत्तयोगवित् मुद्रया तत्तथा देवि श्रा

न्मावेमुद्रितो यदा तदा चोर्ध्वं तद्विसरेद्विज्ञानेनोर्ध्वं

तामिति कन्दभुवि स्फुरितो शक्तिमुद्रो ॥ तः क्रमात् ॥

हर्षस्थधारणाभ्याशमोचनभेददा वरणात्मत्वात् परमं वि

द्विरासुदरास्य सुदो खेवो धगगने चरणात्ते चर्या

ख्यां योगी लभते लब्धया तत्तथा यदात्मा यदा उमुद्रि

तस्तद्विशः समन्तः तदा मन्त्रवीर्ये स्फुरत्तन्माधारावित्ता

नेनोर्ध्वं दशान्तं यावद्विस्तरं प्रसरेत् पतदेव स्फ

र्ययति ॥

ने
४३

अनौपस्यासुतं प्राप्य विन्दुं वितोभ्यनीलया चन्दो
दयेतदात्वाते परमासुतमुत्तमं बहलासुतकज्जो
लमनन्ततत्र संस्मरेत् तस्मात्प्राप्यासुतं सुहृस्वशा
त्पाचैव कर्षयेत् मथ्यमोर्गणसुश्रोणिकारणा
दिप्रभेदयेत् प्राप्यायनं प्रकुर्वीत स्थाने स्थाने स
वक्रमात् यावदुत्सपदं प्राप्ते तस्मादाप्याययेदथः
जन्मस्थानपथाश्चैव कालाभौतप्रवर्तयेत् तदा
सूर्यसमन्तात् परिपूर्णं स्मरेत् सुरं सुषुम्णासुते
नाविलं परिपूर्णं विभावयेत् अनन्तनादिभि
स्तत्रो मर्कपैः समन्ततः निष्कृम्य व्यापको भू
त्वा सुमतेनाभिभिराकुले अमृतीणां वसंतूनां स
जन्मसुतार्णवे तदर्थं सुमतेनां स्थं प्रकुर्वीत
पकं शिवं एवं समरसीभूतं सुमते सर्वतो सुतं
इच्छात्तानक्रियारूपं शिवमात्मसुतं पकं निरा
मयमनु प्राप्य स्वानुभूत्या विभावयेत् सुमते श
पदे सुतं सं प्राप्ये वासुती भवेत् तदा सा वसु
ती भूय सुतु नित्रात्र संशयः कालनिस्तभगो
सर्वदेवानामित्यनाग्निं श्रीरोसुतुस्तचनवायते ॥
तसदा शिवे चरानन्तरुदादीनां शक्तीनामिति वामाग्ने
ष्टादीनां ब्राह्मणादीनां च यतश्च सा शक्तिरग्रीषोमात्मिका
योनित्ततपवसो मप्राथानायतस्तस्याः सर्वप्रवर्तते त
इव तपतपवाग्रीषोमात्मप्रकृति विद्यमग्रीषोसमयमिव

तथावाग्निरप्याक्रादयति हि समपि च दहतीति तत्त्व
विदग्राहः किंच तत्राग्रीषोमात्मिकशक्तिप्राप्ति संय
म्यितास्तदीयसारवेनो अरितामन्नास्त्राणावनासिद्धि
मुक्तिदा इति शक्तेः स्थितिहेतुत्वमुक्तं तदेवेति अग्री
षोमात्मनः शक्तेरग्निरूपत्वात्सहर्तृत्वं एवं स हि स्थिति
संहारहेतुत्वं शक्तेः प्रदर्शय प्रकृतमाह तस्मादिति
यत एवं भूतैर्वा शक्तिसत्त्वात्परे शिवं वितोभ्य समना
पदावरोहणेन सह्य सुखं कृत्वा तत्रानौपस्यमिति
परमानन्दमयमसुते प्राप्य विन्दुमिति प्रकाशात्मस
मना हृदं धामलीलया स्वातन्त्र्यक्रीडया वितोभ्यस्य
ष्टिप्रसंगान्मुखं विधाय तदा चन्दो दयेत् अथानो ज्ञामे
ख्याते सति ततपवशात्कादाश्रतदितं परमासुतमनु
त्तमानन्दरसप्रधानबहलासुतकज्जोलाः ससितसुधा
प्रसरायस्यताहगनन्तमनुवच्छिन्नं तत्र संस्मरेद्यायेत् त
स्माच्चन्दो दयाच्छहमसुतं प्राप्यान्तमुखीभूतया स्वशा
त्तामथ्यमोर्गणं कर्षयेदयोधः प्रवर्तयेत् तेन त्रकार
णादीति कारणानि ब्रह्मादीनादिशब्दात्पूर्वोक्तं च
क्राथरादिसर्वप्रभेदेयनिधिचेत् एतदेवाप्यायनामि
न्यारिनानेन स्फुटीकृतं ब्रह्मस्थानं हृदाम यावत्तद
सुतं प्राप्तं भवति ततोप्यथानाभरणः स्थाने निषिच्य
कालाभ्यन्तमाहूर्यसमन्तात्परिपूर्णं देहं स्मरेत् ततः
सर्वो मर्कपैः प्रसृत्यान्तर्बहिरासादितव्यामिसर्वदि

F
66

ने
४४

कमलतारावसुवेनसमरमीभूतपरमात्मनूपमिच्छा
ज्ञानक्रियाशक्तिकचितपरमशिवरूपेतिरामयमात्मा
नचिन्तयेत् पवंसूक्ष्मध्यानादिजितमृत्युरामादितपर
मसौभाग्योमृतेषातुल्योभवति उपसंहरति ॥
कालस्यवचनंसूक्ष्ममयातेप्रकटीकृतं नकस्यचि
त्तयारब्धातेतद्वृत्तेभक्तवत्सले ॥ तवैवपरानुग्रहेक
व्रतायापवंप्रकटीकृतं ॥ सूक्ष्मध्यानसमुत्प्राप्तिसु
थाकञ्जोलकेलिभिः स्तावयन्निविलेनोमिनेत्रसु
श्रेमहेशिखः इतिनेत्रोद्योतेसप्तमाधिकारः ॥
जोअसन्धानन्दसहोदिस्यन्दादोलनसुन्दरं स्वप्नोति
श्रिन्महोत्सातिनेत्रंजयतिमृत्युजित ॥ सूक्ष्मध्यानान
न्तरंपरध्याननिर्णयानाह ॥ श्रीभगवानुवाच
अथमृत्युजयनित्यंपरंवेवाधुनोच्यते यत्पाप्यन
अथशब्दःसूक्ष्म प्रवर्तेनसंसारेत्रिविधेप्रिये ॥
ध्यानानन्तरंप्रथमाय नित्यमेवचयत्नमृत्युजयंकाल
प्राप्त्यनन्तरंपरमात्मस्वरूपं त्रिविधमितिमायान्तसदा
शिवान्तशिवान्त भवाभवातिभवद्वेष किंच ॥
योगीसर्वगतोभातिसर्वदृक्सर्वकृच्छिवः तदहं
कथयिष्यामियस्मादत्यत्रविद्यते यत्पाप्यतन्म
यत्वेनभवजिस्रजगमरः ॥ परयोगिनोस्पदेहादि
प्रमादतास्यर्थाजगमरणादिकेयवनकाचिदस्तीत्यर्थः
तदेतद्वक्तुमुपक्रमते ॥

यत्रवाग्वदेतेनित्यंयत्रदृश्येतचक्षुषा यश्चन
श्रूयतेकर्णेः नासायश्चनजिह्वति यत्रस्वादय
नेतिक्लानस्पृशेद्यत्त्वगिन्द्रिये नचेतसाचिन्त
नीयेसर्ववर्णरसोन्मिक्तं सर्ववर्णरसैर्युक्तं स
प्रमेयमतीन्द्रियं यत्पाप्ययोगिनोदेविभवंति
स्रजगमराः तदभ्यासेनमदतावेराग्येराग्ये
राच रागद्वेषपरित्यागाद्भाभमोहसयात्प्रिये
मदमात्स्येसन्त्यागान्मानगर्वतमः सयात्
लभ्यतेशाश्वतंनित्यंशिवमय्यमुत्तमम् ॥
पश्यन्पादिविहृपापिवाग्यत्रभाषते यश्चवहिरन्तः
करणागोचरः वर्णयन्तीतिवर्णाः वाचकाः वर्णयन्ते
इतिवर्णवाच्याः सर्वेचतेवर्णास्तेषांरसाः प्रसरस्ते
रुन्मिक्तं अवाच्यवाचकात्मेत्यर्थः अथच तेःसर्वैर्युक्तं
विद्यात्मकत्वात् अतश्चातीन्द्रियत्वात्प्रमेयमपितुप
रमोवैकतूपमिति पर्यवसितं यदेवंभूतं तत्त्वंप्राप्यस
माविश्ययोगमेकत्वमिच्छन्तीति स्थित्यायोगिनः पर
तेत्येकप्राप्तिनस्तत्त्वतो जगमृत्युरहिनाभवन्ति तन्म
दताभ्यासेन मय्यावेश्यमनोयेसांनित्यमुक्ताऽपासते
इति सततसमावेशप्रयत्नेनपरंवेराग्येराहृष्टामिक
थराघनाश्रितान्तसमस्तभोगवैरक्षेणातपवरागद्वेषा
दिसर्वदोषप्रशमाश्चलभ्यते मानास्तत्कारसुजातोयो
गवीनास्तिमत्तमः कश्चिदिति संपवतमानात्मन्यात्म
ग्रहणमत्तामेतस्मत्तयात् शाश्वतमविवर्तीत्मकं नित्यं

लोकोत्तरं शिवं परमेश्वरं पश्यन्मन्त्रं परमं परितोष्य तच्चोक्तं
मंसर्वोत्कृष्टं इयं आत्मस्फारो यम् ॥

निमेषोन्मेषमात्रेण यदि चैवोपलभ्यते ततः प्र
भृतिमुक्तो सौ न पुनर्जन्मवाप्नुयात् ॥
केनचिदिति मध्ये व्याहार्य उपलभ्यते समाविशते त
तः प्रभृति नतकालान्तरे मुक्तः स्थितैरपि देहप्राप्तेरगु
लीकृतः न च तद्देहत्यागे पुनः जन्म देहान्तरसम्बन्धमा
प्नोत्यपि तत्परमप्रावपवभवति ततश्च योगी ॥

अष्टाङ्गेन तत्तु योगेन प्राप्नुयात्तत्तः क्वचित् ॥
तमष्टाङ्गयोगमन्यशास्त्रप्रतिपादितरूपेणैव तत्परायेन
क्रमेणादिशति देवः ॥ संसाराद्विरतिर्नित्यं यमः
प्राणापानमार्गयोः स परमुदाहृतः भावनात्
व्यापसव्ययान्तरं म परतत्वेनित्यं नियमउच्यते
अनाज्ञाभवं प्राणमि स्पष्ट ॥ मध्यमप्राणमाग्नि
तर्धगाग्निमुदानमा तप्राणापानमथान्तरम्
श्रित्य ततश्च प्राणीय आलम्ब्य ज्ञानशक्तिचतस्य
व्याप्तिनिमज्जेन न चिद्या चेवासने भवेत् ॥
मन्त्रजनाज्ञानशक्तिमुन्मिषत्स्फुरन्नात्रुपां संविदमाल
स्यावष्टभ्यतस्त्यमेवासने योगीलभ्यते निजज्ञानशक्ता
सनासौ नश्चिन्महे प्राप्नुया भवतीत्यर्थः ॥
प्राणादिस्थूलभावतु तत्कास्तत्समथान्तरम्
सूक्ष्मातीततत्पुनरम सन्दनं लभ्यते यतः प्रा
यामः सतदिष्टेयस्मान्मप्युत्तरे पुनः ।

प्राणारौ प्राणापानसमानेषु यः स्थूलो रचकस्तत्कादि
भावः सभावस्तत्पक्ता उज्ज्वला प्रयत्नेतत्स्थूलप्राणा
यामानन्तरभाविस्तत्समान्तरमिति मध्यमयेन रचनाच
मनादिद्रुपंचतत्पक्ताय तोयस्मात्सूक्ष्ममप्यतीते परमपि
तप्राणाद्यचित्स्फुरन्तात्स्पन्दनं लभ्यते तस्मान्मे देवप
रं सन्दनं यत्तत्पवस्थूलस्तत्सभेदभाजां प्राणानामायासः
प्रशामितः प्राधान्यावभासात्मानियमउत्कृष्टतयादिष्टो
निवृत्तः यस्मादिति यंप्राणापानमासायनपुनः च
वतेचित्प्रमादमयतां न कदाचिज्ज्ञाति ॥ शाब्दादि
गुणवृत्तिर्योचेतसा अनुभूयते तत्पक्तातो प्रविशेद्वा
मपरमेतत्त्वचेतसा प्रत्याहारइति प्रोक्तो भवपाश
शाब्दस्पर्शादीनां गुणानां सत्त्वादिद्रुपा निवृत्तकः ॥
रणायाकाचिद्वृत्तिर्देशाचेतसा संविदानुभूयते तां तत्पक्ता
नादरेणा परस्त्वस्तेसा अतिकल्पसंविदरा मर्शेनैव
परचिह्नमप्रवेशो यस्मादिति भूमेः प्रसृतस्य चित्तस्य त
त्पतीपप्रायणात्मा प्रत्याहारो ते च भवपाशानो निवृ
थी गुणान् समति क्रम्य निवेयं चावृणोति ॥
अथ व्यापार्येयं स्वसंवेद्यं व्यापनं तच्च विदुर्बुधाः ॥
थियो बुद्धेः सत्त्वादिगुणान् समतिक्रम्य समावेशेन प्रशम
य निवेयमिति ध्येयं नियत्पाकृत्पादिद्रुपेभ्यो निवृत्तान्
निवृत्तानि चित्तानि यस्मात्तं विभुव्यापकमव्ययं नित्यं
स्वसंवेद्यं स्वप्रकाशाध्ययं व्यापनं हं मय चाध्ययमथ्यतव्यं
विप्रकृष्टं स्वतर्क्यं चाथा सिदानन्दनं परमेश्वरव्याप्यं

विमृश्येयुधास्तत्तास्तवेति तदिमर्शात्तैवधाने
विडरविस्मिन्नेनपारम्येराजानंति च पवार्ये ॥

धारणापरमात्मत्वेथार्यतेयेनसर्वदा धा
रणसाविनिर्दिष्टाभववन्विनाशिनी ॥

येनयोगिनासर्वदापरमात्मत्वेतन्पथार्यते समावेशे
नावलम्ब्यते तस्यधाधारणाचेतन्यविमर्शनात्माह
ति साभववन्विनाशहेतुवारणाविशेषेणान्यधार
णावैलक्षण्येनविनिर्दिष्टा एवंयमनियमासनप्राणा
यामप्रत्याहारध्यानधारणालोकोत्तरहस्याप्रतिपाद्यस
माधिमपिपरस्वरूपविषयमाणावशात्कृशांभवोपाय
प्राप्यमनुष्यायंचादिशति श्लोकचतुष्केण ॥

संसंवेष्टुभूतेषुआधानंचित्तनिग्रहः
समाधानमितिप्रोक्तमन्यथा लोकदासिकम् ॥

सर्वप्राणिषुचित्तस्यसंवेष्टुप्रतिपत्तिनिग्रहात्तथा
धानंचित्तनिग्रहःसमाधानमितिचोक्तंस्वात्मतुल्यता
चित्तनयत्तत्समानंप्रोक्तं अन्यथा लाचननिमीलनादि
प्रकारेणेतद्विपरीतं यत्तत्समाधानंलोकदेभेकप्रयो
जनं पनद्यानापायकसारावंसमाधानंशुद्धविकल्पा
पायंशाक्तम् तदाह ॥ सुपश्येष्टुभूतेषुजगत्य

स्मितमानयीः शिवोहमहितीयोहसमाधिःसपरः
सर्वमिदमहमेवेत्यहनेदन्तासामाना स्मृतः ॥
धिकुरणात्मशुद्धविद्योत्याथवसायन्यः परःसमाधिः

स्मृतः पारम्येयतः प्रसिद्धः अथैकवातोयापश्राव्यमपि
पुनरुपायानपेकतयात्रपायंसततोदितं समाधिमादि
सम्यक्स्वरूपंसेवेष्टुंसेविष्टुंस्वभावजम् शान्तिः

सम्यगेकवातोया स्वसेवेष्टुस्वरूपंचसमाधानंपरंविद्धः
यतःसेवेष्टुंस्फुरितंयत्स्वाभाविकंसेविष्टुंस्वरूपंचकास
त्रिहामतत् स्वसेवेष्टुस्वरूपमिति स्वप्रकाशपर्यन्तितो
दितंस्वनाद्युत्थानंसमाधानं अविकल्पोपायंशाभवे
समाधिमाह ॥ राशिभ्यांचिजडाभ्यांचविचार्यनिष्ठ

रां पदं यन्नित्यंशास्यतंरूपंसमाधानंतद्विद्धः ॥
नडाशिभुवनभावदेहादिरचिदाशिः सकलप्रलया
कलविज्ञानाकलमंत्रमवेश मंत्रमहेशशिवाख्यःप्रमा
हवर्गः ततोमथ्याहदंविष्यप्रतिष्ठास्थानंविष्टुंराविचा
र्यवाढंविमृश्ययन्नित्यमविनाशिशास्यतं विवर्तेपरि
णामसूत्रेसदास्वप्रकाशंचरूपमयात्स्फुरीत तत्समा
धानंविद्धः तत्त्वज्ञाः अष्टाङ्गेनतुयोगेनेतुपक्रान्तमपसे
हरव्यकृतेयोजयति ॥ एवमष्टाङ्गयोगेनसमाधयं

परंप्रवे दृष्टावच्यतेकालमस्मृतेषांपरंविभुम्
यवमित्यु स्मृतमित्यभवेदेविनकालःकलयन्मृतम्
कनूपेयानन्तव्यशास्त्रोक्ताहिसासत्यायात्मना परमस्म
तेषांचित्रांशुपरंविभुमनाश्रितानां प्रायकाराणा स्वामि
नेदृष्टाकालंवेचयति अकालकलितविदानेन्देकचन

पवजायते अत एव तत्त्वतो यमेव संकोचात्मस्य विदल
नात् तत्त्वजित सचिरस्य स्थिरीकृतदेहस्तनवस्तुतो म
तुजिदित्याशयः ॥ तत्र यदि शातस्यागादुवना
नन्तर्जननात् एकाशीतिपदार्थं वैवर्णापंचाश
तः परम् व्यापकं सर्वमन्वेष्टु सर्वेष्ववहिजीवनम्
अष्टाविंशत्कलोर्ध्वतः सर्वान्तः सर्वमथ्यगं आदि
मथ्यनैवैवान्तो लभ्यन्ते लभ्यते यस्य केनचित्
तदप्रमेयमतलं प्राप्य सर्वं न लभ्यते ॥

एषादिशिवात्मानि तत्त्वानि कालाग्रायनाश्रिताता
निभुवनानि च तत्त्वान्वात्मादिप्रक्रियया प्रणावादि
पदानामकारादिवर्णापंचाशतइशानपुरुषावासादि
कलाष्टाविंशतश्रोत्रं सर्वमन्व्यापकमेव षड्विधा
धोतीरामतश्च सर्वजीवितभूतं सर्वेषामन्तः पूर्वाप
रकोट्यात्म उन्मयत्वादेव च विद्यस्य सर्वमथ्यगतं न
च यस्य केनाप्यादिमथ्यान्तालभ्यनेदिक्कालादिक
पोतीर्यतात् अतश्चाप्रमेयमहितीयत्वादन्तलं प्रा
प्य षड्विधाध्वमयदेहप्राणाद्युज्ज्वनेन योगिभिरासा
द्य सर्वमित्यध्वप्रपंचात्मनि विवर्तनं लभ्यते न प्राप्य
ने तेन प्राग्वन्ना विद्यते अथ च काका सर्वं न लभ्यते
अपि त लभ्यते सर्वं सर्वान्मास्तेन शोभेरवता
वियत इत्यर्थः तथा ॥

येनैकेन जगत्सर्वमप्रमेयेन हरितम् तज्ज्ञात्वा मुच्य
तेति प्रचोरात्संसारवन्धनात् ज्ञात्वा दाया रानिश्च
त्यपि च । तत्र त्रयविनिर्मुक्तं शास्त्रं चाचलं भवे
दिव्यनयोगमार्गेण हृष्टाभूयानजायते सर्वदिव्यवि
तत्र त्रयं न शक्ति (मुक्तं शास्त्रं चाचलं भुवम् ॥
शिवाद्यं शास्त्रं विवर्तवाद्भवनासत्यविभक्तामृषोऽग्रे
प्रचलमपरिणामि भुवं नित्यमिन्द्रियनिर्मुक्तमनावमिति
मायेन्द्रियावाहृतमेव घेच दिव्यनयोगमार्गेण विकल्पहा
नो निषेधविकल्पविमर्शावष्टंभोपायेन हृष्टासात्तात्क
त्यनपुनर्जनेति पदमासावेन शास्त्रेन शांभवेन चोपाये
नासादितं परंतत्वे मुदितं न केवलसिद्धेवोपादेयमुक्तं या
वत्सर्वशास्त्रे स्थित्याह ॥ परमात्मसत्त्वे तत्सर्वोपाधि
विवर्जितं चेतन्यमात्मनो रूपं सर्वं शास्त्रेषु कथ्यते ॥
यत्सर्वैः समाना नौरुपाधिभिरवच्छेदकैर्विशेषेणावर्जितं
तत्संकोचासंज्ञचित्तं चेतन्यमात्मनो ग्रहकस्य रूपं तदेव प्र
रमात्मनः परमाशिवस्य रूपं न तद्व्यतिरिक्तं यथा भेदवा
दिनामन्यन्ते अत एव शिवाहमहितीयोदमिति तावि
कसमाधिनिर्णयावसरे उक्तम् सर्वशास्त्रेषु चेतकथ्य
ते न तत्तच्चिदेवेत्यनेन सिद्धान्तानामपि रहस्यादयमार
तान्तः संभवन्त्यपि गाढप्रवृद्धसंसारिकहेतुवासना
नां न स्फुटीकृता यथोक्ते श्री कुलपंचाशिकाया
यत्रास्ति सर्वलोकस्य तदस्तीति विरुध्यते निरायते

न

५८

यदादेविहृदयेन प्ररोहति एतस्मात्कारणादेविदेव
ताभिः प्रगोपितम् तेन सिद्धेन देवेशि किं न सिद्ध्यति भू
तले इति तत एव समस्तशेषास्तसारसंग्रहयेषु
शिवसूत्रेषु चैतन्यमात्मेति प्रारंभ एवोक्तं एवंभूतम्
पि चैतनात्मनो रूपम् ॥ निर्मलं न भवेदेवियावच्छ
त्पानबोधितम् ॥ शोवी सुखमिहोच्यते इति श्री
विज्ञानभट्टारिकादिष्टरीत्या परमेश्वरस्यैव शास्त्राशास्त्रा
भासात्मनो रणोः सत्कृताप्रवेशनया एतेन निमज्ज्य परम
शिवत्वं मुनीत्यते ननु दीप्त्या भिव्यक्तशिवत्वा अपि मु
क्तशिवमभिजा एव परमशिवान्तक्यं परमात्मस्वरू
पैकमात्मचैतन्यस्योक्तमित्याशंका प्रामयति ॥

दीप्ताज्ञानादिना शोध्यमात्मानं चैव निर्मलं येवर
नित्यं चैवान्धविन्दन्ति परमेशिवं ते ग्राह्योपासकाः
दीप्ताज्ञानयोगचर्याभिः वेन गच्छन्ति परंपदम् ॥
प्राथम्यात्मानं निर्मलमन्यमेव परमशिवमिति रिक्तमे
व वदन्ति ततः परमशिवं विन्दन्ति परमशिवैकतूपेना
सादयन्ति ते ग्राह्योपासकाः शुद्धात्मतत्त्वासाधकाः शो
वेयत्वं प्रपदं परमात्मशिवत्वं तत्र गच्छन्ति ना मुवति
यदितु कदाचिन्नोत्राक्तिपाताद्गच्छन्ति तच्छेदेन शि
वादिष्टाह्वयज्ञानेनैव न तत्त्वेन ज्ञानेनेति समसीदन्ती
येतदेवायेत्येते तदुक्तं श्री सच्छन्दे समनान्तस्य
शुद्धात्मनिर्गीयावसरे अविदित्वा परंतत्वं शिवत्वं क

ल्पितं त्वयैः ते म ग्राह्योपासकाः शोवेन गच्छन्ति परंपदं इति
एतदेव भूतरेण स्फुटयति ॥ यदा तु परमाशक्तिः
सर्वज्ञादिगुणान्विता प्रापादादिविकासित्या न वि
कास्येत निर्मला तावन्न निर्मलो ह्यात्मा बुद्धः शोवेत
तावच्छब्दापेक्षया यावच्छब्दो ध्याहार्यः दोच्यते ॥
तेन प्रापादादिपादाद्गुणान्वितिविकासित्या प्राणा प्रा
थम्यानि मज्जनेन चित्वा ध्यातुमुन्मज्जयन्त्या दीप्ताज्ञानादि
रूपयानुयाहिकया शास्त्रायावत्सर्वतत्त्वसर्वकर्तृत्वसत्त्वं
न त्वाद्यात्मा परमाशक्तिर्न विकास्येत नोन्मेष्येते न ताव
दात्मा जीवो निर्मलः यदा शोवं तदा शोवे सावात्मा जीवन्मु
क्तेरनामादाह्वयपदोच्यते विकसितायाः शक्तेः स्वरूपं
यत्र स्थः पुरुषः सर्ववेत्तुतीतसनागतं दर्शयति ॥
इन्दियास्यन्त सत्रियस्येन्द्रियग्रामंतत्त्वेशाक्तिलवणं
शुर्वीकृत्य यत्र तदिपातात्मन्याद्योन्मेषस्थितौ लब्धावस्थे
तिर्योनी प्रतीतानागतादिसर्ववेति तत्प्रतिमात्मतत्त्वेशा
क्तिलवणं तथा ॥ यत्र यत्र भवेदिच्छाज्ञाने वापि प्रव
ने क्रियाकृत्यस्वरूपा वा तत्त्वेशाक्तिलवणं ॥
नक्त्यं निष्पाद्यं स्वरूपं यस्या स्नाद शयक विमानि विकल्पा
इच्छातमिः स्फुरतात्मा क्रियावा यत्र यत्रावसरे प्रवर्तते तत्र
तत्र तदेव रणीयाय नाश्वितं मुद्देच्छादिमात्रात्मतत्त्वेशाक्ति
लवणं तथा ॥ व्यापकस्य यतो देविचिद्रूपस्यात्मनः शि
वात् प्रसरत्यद्भुतानन्दासाशक्तिः परमास्मृता ॥

व्यापकचिन्मात्रमयतात्मनोभावयतोयोगिनोया आ
 श्रयणं नानात्माशक्तिः शिवात्मसवरति उन्मिषति सा
 परमास्मृता तत्त्वशक्तिलक्षणमित्यर्थः एवंललित
 शक्त्यवष्टभविस्फारेण ॥ विप्रसार्यतमात्मानं स
 र्वज्ञादिगुरोर्गुरीसाभासः कथ्यते देविशिव
 सर्वज्ञादिगुरोरिति तद्विस्मयः ॥ १२॥ मकारणम् ॥
 नैरात्मानं प्रसार्य बहिरकल्पितं नृनिर्मलाविदेहा ततः
 प्रकाशावरणात्तय इति स्थित्याविकास्योयोगी त
 त्रैव सर्वज्ञत्वादिगुरोर्गुरीसस्य त्रैव सर्वज्ञत्वाभा
 सविमर्शनादेव साभासः शिवः कथ्यते एतदेव स्फुट
 सर्वज्ञः परितः सञ्चयस्य बोधस्त्वनादिमान् ॥ यति ॥
 स्वतन्त्राद्यप्रत्ययव्यवधानं न शक्तिः शक्तिमा
 गुराभेदेन स्वगुणात्विन्दते गुरी एव भेदवि
 भेदेन नानात्वं विमर्शेति समाभास इति प्रो
 परितः प्रो नैराकांक्षे ॥ कौनिराभासस्तु कथ्यते ॥
 एव विद्वानन्त्यनः प्रनादिमान् नतभावनोत्पः स्वतन्त्रो
 नतभेदेष्टरवत्कार्मसलपरिपाकायपः प्रप्रत्यमान
 तत्र सादिवत्वापाद्यातः प्रनतशक्तिः शक्तयोप
 जगत्कल्पमिति स्थित्यामरीचिद्रुपाशेषविषयशरीरः
 शक्तिमानिति समुत्पन्नयथाललितपरशक्तिसदृशः
 गुणानां सत्त्वरजस्तमसां भेदेन चिद्विदेहादिप्रमात्ता
 निमज्जनोत्पेन विहारो न स्वगुणात्सर्वज्ञत्वादीन् भवे

तेरेव च गुरोर्गुरीभेदानां सर्वज्ञत्वादिविशेषाणां व्याख्या
 तदशाद्यावत्तिष्ठते यः पृथग्विभेदस्तेन नानात्वं विचित्राभा
 सज्ञपतोय आत्मनो विमर्शेत्समाभास इत्यर्थः निराभास
 स्थित्येते तदाह ॥ नाहमस्ति न चान्योस्ति निराभास
 आभासेभ्यो ग्राह्यः ॥ स्तदाभवेत् सावस्था परमाशोका
 ग्राहकविमर्शात्मकेभ्यो विष्णुः ॥ निवस परमात्मनः ॥
 ततः विहिमर्शकपरमार्थः तद्वत्तं श्री प्रत्यभिज्ञायां
 सर्वज्ञात्वं तदालीनातन्तत्वे च निर्भरः शिवश्चिदा
 नन्दवनः परमात्तरविग्रह इति एतदशां समापन्नस्यो
 गिन ईदृशी स्फुरतेत्याह ॥ नाहमस्ति न चान्यो
 स्थित्येयमत्र न विद्यते आनन्दपदसंलीने ज्ञाने स
 अहमिति देहादिग्राहकः अन्यो ॥ मरसीगतम् ॥
 मद्यतिरिक्तो नीलादिः येयमित्यनुग्राह्यते न बुद्धुपस्था
 पिते एतत्पदलाभाय शां भवोपायमादिशति देवः ॥
 नोर्ध्वध्यानं प्रयुज्जीत नाथ स्तात्र च मथतः ॥
 नाग्रतः पृष्ठतः किंचिदभयोपास्येयोरपि ना
 तः शरीरसंस्थानेन बाह्ये भावयेत्कचित् ना
 काशे वत्पुण्ये ल्लङ्घनायो हृदि निवेशयेत् न
 चाक्षेपासीलने किंचिन्न किंचित् हृदि ब्रूयन्
 अलम्बं निरालम्बमालम्बनं च भावयेत् ॥
 नैदियाणि न भूतानि शास्त्रसंशयसादित
 सर्वव्याप्ता समाधिस्थकेवलेतन्मयो भवेत्

ने कुर्येद्वादशान्ते अथः कदाचैः मध्येद्वादौ अग्रतः
 दृष्टतः पार्श्वयोः तत्पुरुषसंयोजातादिदं अन्तःशरी
 वेति अमृताकिराणाभासासूतात्मतयादिका
 चिन्तयेतां द्विषद्वा नेशास्यन्तीभरवोदय इति वत् १
 नवास्त्यति ॥ वस्तुनोरेवेद्यमानेसवेवेद्येषुशून्यता ता
 मेवमनसाध्यायनिर्दिष्टेपिप्रशाम्यतीतिवत् २ नाका
 शाइति तेजसासूर्यदीपादेराकाशेशवलीकृते दृष्टिं
 निवेद्यतत्रैवस्वात्मरूपप्रकाशयत इति कृपादिकेसं
 हागतेस्थितोपरिनिरीक्षणात् अविकल्पमतेसम्य
 कस्यः चित्तलयः स्फुटमिति वत् ४ नचातर्गोमील
 नमिति यवमेवनिमीत्यादौनेत्रेकस्माभमग्रतः प्र
 सादभेरवन्तयंभावयंस्तन्मयोभवेदिति वत् ६ दृष्टि
 दृष्टिबंधनमिति निर्हेतुगिरिभिर्न्यादौदेशोदृष्टिंवि
 नित्तिपेत निलीनेमानसेभावेदृष्टिदीपाः प्रजाय
 ते इति वत् ६ अवलम्ब्यते इत्यथलमुप्येयप्राका
 रस्तम्भावेत्यक्तेनिरुद्धाचिन्नेवभावान्तरं व्रजेत्
 तदातन्मयभावेनविकसत्यतिभावेनेति वत् ७
 निरालम्बुइति उभयोर्भावयोर्ज्ञानेज्ञात्वामध्यं स
 माश्रयेत् पुगपशुद्धयं त्यक्तामध्येतत्प्रकाशत
 इति वत् ८ सहालम्बनवर्तत इति सानुसाका
 रज्ञाने उच्छायामयवाज्ञाने जातचित्तं निवशायेत्
 तत्र बुद्ध्या नन्यचेतास्थितः स्यादात्मदर्शनमिति वत् ९

नेन्द्रियाणि न भूतानि इति तत्र द्वारणा पदलोक्तनी
 त्यासर्वेत्यक्तासमाधिस्य इति अकिंचिच्चिन्तकत्वेन
 स्वस्वरूपविसर्पान प्रवरणस्तन्मयइत्यानन्दपदसं
 लीनसमरसज्ञानमयः वाचैवंभूतादशा ॥
 सावस्थापरमा मुक्ता परमपरमात्मनः नि
 राभासं पदं तत्तत्तत्प्राप्य विनिवर्तते ॥
 सांसारिकी स्थितिमुज्जति अतश्चयः ॥ भाव
 येदेवमात्मानमात्मनो भावनार्थत्वात् स भवे
 आत्मनो नि ॥ स्वमंशान्तं शिवसत्यन्तनिर्मलं ॥
 विकल्पसंवेदनस्याभावनाविकल्पहानेन संपाद
 नात्तस्यायहलंतया विमर्शदा र्प्यतेन भावयेत् किंच ॥
 तत्तत्तमेकं सर्वं भवति स्तुति तत्त्वामुत्तेशपरा
 मन्तृतीयपदमुत्तमं आख्यातं तव देवेशिकिम
 सर्वशक्तित्याघनाश्रिते तदे ॥ न्यक्तययामित ॥
 वैकर्महितीयं तत्त्वं पारमार्थिकं स्वरूपं शिवम् श्रेयो
 रूपं स्तुति इवति तृतीयमिति प्रोक्तं स्थूलसूक्ष्म
 नहयापेतया तवैत्यनुग्रहैकपरायाः किमन्यक्तय
 यामीति नातो न्यद्रहसं कथनीयं किंचिदस्तीत्यर्थः
 पतङ्गपसंहरति ॥ एवं स्तुतिता सर्वधात्वाया
 संविमुच्यते पतञ्च सर्वकालंतत्कालसर्ववच्चन
 अकाकलितचिदात्ममावेशोपदे ॥ कथं तं प्रिये ॥

ने शात प्रकृतमुपसंहृतमपूर्वप्रस्तुतमुपसंहरति ॥
 एवंतद्विविधं देवि मया ते प्रकटीकृतम् ॥
 ५१ कालस्य वचनेनाम् । यद्यच योगः परम उत्तमः किंच
 अनेनाभ्यासयोगेन मत्सुजिदुवते नरः ॥
 न केवलमात्मनो यावत् ॥ अनेनैव त्रयोनेन लोका
 नुग्रहकाम्यया ॥ एतज्ज्ञाननिष्ठे विद्यानुग्रह
 कशातमश्वत्थः यत्त्राधिकारे परं ज्ञानमुक्तं ॥
 यद्यमत्सुज्जयात्मातः शाश्वतः परमो भवः
 अस्मात्परतरं नास्ति सत्यमेतद्वदाम्यहम् ॥
 शिष्याणामत्राये ह्युपश्रुत्वा सो जायता मित्वा शयेना
 दराङ्कमर्थमत्सुपादेयत्वात्सुनः पुनरादिशति ॥
 यत्परमं तत्तु पंत विविधं चोदितं मया तदभ्या
 साद्देव जन्तु रात्मनश्च परवा अमृतेशासमो
 देवि मत्सुजिज्ञात्र संशयः किंचैव मत्सुजिज्ञात्रं
 येन येन प्रकारेण यत्र यत्रैव संस्मरेत् तेन तेनै
 व योगेन स योगी कालजिद्वेत् ॥
 येन येनैव व्याणावेन शाक्तेन शांभवेन वा यत्र यत्रेति
 नात्र देशकालावस्थानियम इत्यर्थः अये च योगी ॥
 यत्र यत्र स्थितो वापि येन येन व्रतेन वा येन
 येन हियोगेन भावे भेदेन सिद्ध्यति ।
 येन येन योगेन तत्तत्संहितासु योगपदोक्तेन भावभे

देनैवेतत्तत्तन्निष्ठभावनाविशोषेण यच्चैव मत्सुतेषां ना
 दाख्यं परं तत्त्वम् ॥ तदेकं बहुधा देवि व्यातं वै सि
 सिद्धं भवेत् हेता हेतविमिश्रवाप्येकवीर्ययामले
 सर्वशास्त्रप्रकारेण सर्वदा सिद्धिर्भवेत् ॥
 एकमिति पाठयस्व तं वचित्सतत्त्वमत एव बहुपेति प
 तित्वा तं व्यावभासितभाविपदलवस्यमाणा श्रीसहा
 शिवतु मुरुमेव कुलेष्वरादिश्रुतपाद्यान्तं सिद्धिं न
 दात्येवेत्यर्थः परमो हेतुः परमाश्चाप्यनायस्य हेता हेता
 दिसर्वप्रकारकोटीकारित्वेन विरुध्यते वसति चैक
 विशाधिकारे अहेतुकत्पनादीने चिह्नमिति किंच न
 चिन्तारत्नं यथा लोके चिन्तितार्थफलप्रदे
 तथैव संव्रजस्तु चिन्तितार्थविधायकः ॥
 अत्रत्य इत्यर्थः किंच ॥ मन्त्राणां सप्तकोटीनामा
 लयः परमो वली ॥ तेषामपि पराह्येकवीर्यत्वात् ॥
 अपि च ॥ भावरीनास्तु ये मन्त्राः शक्तिहीनास्तु कीलिताः
 वर्णमात्राविहीनास्तु पूर्वागमविवर्जिताः अ
 ष्टाश्रयविहीना ये प्रागमोक्तित्वविजिताः न
 सिद्ध्यन्ति यदा देवि जमा इष्टाः सहस्रशः अ
 सिद्धरिपवो येषां सर्वांशकविवर्जिताः प्रा
 यन्तसं पुटेनैव सायरो न तरो पिताः मन्त्र
 एणानेन देवेशि अमृतेशेन जीविताः सिद्ध्य
 तिरिति प्रयत्नेन इष्टजज्ञान संशयः

ने ५२ ध्याताः सर्वप्रदादेविभवन्ति नवचोत्तमं ॥ भावहीनाग्र
 ज्ञातवीर्याः शक्तिहीनास्माज्जनाः यथोक्तम् माज्जनासे
 इमथस्यास्तात्तराजसतामसा इति कीलिता यत्तत्त्व
 र्णपदागुर्वोप्रायविवर्जिताः शिष्यैः स्वयमेव सुसुका
 हूहीताः भ्रष्टा प्रायाप्रज्ञातसंरितोत्यानास्तत्तयववि
 नष्टा आगमोन्मिषितैर्विचित्राः नित्यं तद्वदसिद्धिविनिषो
 योनविद्या भिभूताकृताः प्रसिद्धारिपवोय इति नामा
 त्तराज्यन्तात्तरमाहंकाक्रमेणाहुः लिपर्वचतष्टये पुनः
 पुनरावर्तनयागण्यमानेयदिप्रथमं पर्वस्येति त
 दासिद्धं भवति यदि द्वितीयं पर्वस्येति तदासिद्धि
 हं साथ्येतदुच्यते यदि तृतीयं पर्वस्येति तदासिद्धि
 भवति अथ चतुर्थं पर्वस्येति तदास्यविरुध्यते स
 र्वेभ्यः सकाभावसुभावपुष्पयानाद्याख्याः पवमादिच
 श्रीस्वस्त्यादेर्ज्ञेयं पवमीदृशापवसंज्ञानेन नायसंपु
 टीकारोपाख्याता जपिताश्च सर्वसिद्धिप्रदा भवन्ति
 न संशय इति नवचोत्तममिति चोक्तानाम्प्रस्तानाम
 प्यास्थासंरोहयति उपसंहरति ॥

इति सर्वसमाख्यातं रहस्यं परमं प्रिये प्रथमाः
 धिकोरयत्परमं रहस्यं प्रथितं तदित्युक्तं दृष्ट्वा सर्व
 समाख्यातमिति शिष्यम् ॥ विद्वान् नन्दचनयाम्
 शांकरपरमाहृतं सत्पुनिजयति श्रीमत्त्वावे
 शेनोद्वरजगत ॥ इति श्रीनेत्रोद्योतेष्टमाधिकारः

गेंस्वस्त्यस्त्यन्तचित्रेनेत्राद्युग्रहहेततः सदाशिवादे
 भीरूयैः प्रस्फुरजयति प्रभुः ॥ अथाधिकारसंगतिर्जुर्वती ॥

देव्युवाच अतदेवमया सर्वमाहात्म्यमंत्रनायके
 प्रभुना श्रोतुमिच्छामि यदुक्तं विभुना मम सर्वा
 गमविधानेन भावभेदेन सिद्धिदं वामदक्षिण
 सिद्धान्तसौरवेष्टवैदिके यथेष्टसिद्धिदेदेवं
 यथेष्टाचारयोगतः तदाख्यादिसुरेशानचिता
 सर्वमुक्तं माहात्म्यमित्यधिका ॥ रत्नफलोदयम् ॥
 राष्ट्रकोक्तं उक्तमित्यधिकाराष्ट्रके येन येन हियोगेन
 भावभेदेनेत्यादिना सिद्धिदं भवेदित्यन्तेन वामदक्षिण
 भावधिकारास्त्रयणा यथेष्टाचारः तत्र त्वातोदे
 वतानां स्वप्रसिद्धान्तसंकीर्णः यद्वत्पति येषु येषु
 समाचारो मया शास्त्रेषु भाषितः स्तोतः सुसतथाका
 कार्यो विशेषाद्यागहोमयोरिति चिन्तारत्नादिवफ
 लोदयोयतः पतन्निश्चयाय ॥ श्रीभगवानुवाच ॥

श्रुत्वा सुन्दरितत्वेन परमार्थवदामिते ॥
 प्रथितं त्वेयं इत्यर्थोक्तं तत्र परमाह्वयचिन्तात्र परमार्थ
 स्थाप्य स्पभगवतो यथा तत्र श्रिज्जदेवतात्मतापपन्ना
 तथाक्रमेणादिशति ॥ अस्मत्तेशाविधानेन सत्स
 नित्कथितं मया ॥ यत्प्रथमाधिकारादौ ॥ तदेवं
 परमदेवमस्मत्तेशात्मनामयं स्वभावस्तत्समु
 दिष्टं व्यापकं शास्त्रतं भवे न तस्य रूपवरोणावा

ने
५३

परमार्थेन विद्यते यस्मात्सर्वगतो देवः सर्वगम
मयः शुभः व्यापकः सर्वमन्त्राणां सर्वसिद्धिप्रदा
तन्निर्णीतमहावीर्यमस्मत्तेशां देवं विशेषा 'यकः ॥
नुपादानादि सस्य सभा वो यत्सम्यगुद्दिष्टं तत्सभावि
सदाशिवादि रूपं नाम वा पारमार्थिकमपि त आत्मा
नमतपवायंते योज्योदिति ॥ स्वातंत्र्यामुक्तमात्मानं
स्वातंत्र्यादहं यात्मनः प्रभुरीशादिसकलैर्निर्मायव्यव
हारयेदिति प्रत्यभिज्ञोद्दिष्टनीत्या पुंमामनुग्रहाय त
थावभासितं युक्तं चेत्तत् यस्मादेवः क्रीडावद्योरना
दिमयः सर्वगस्तुति सर्वरूपतया स्फुरति तत्तत्पव
तत्तद्रूपदेशोपदेशिना नाशास्त्ररूपः सर्वशास्त्रा-
णां वाक्यैकवाक्यरूपतया परामर्शात्मकभगवदेक
रूपतात् अतश्च शुभः पराह्वयश्रेयोमयः केवलं य
त्र परमेश्वरेण सा पराविमर्शमयतान प्रकाशते ते
रूपादिपात्रवाक्यैकवाक्यतामाशतयमाना अवान्तर
वाक्यार्थविश्रान्तास्तन्मितव्याप्तिकशास्त्रविनेयाः
यतश्चोक्तपुत्रा सर्वागममयो देवस्तत्तत्पवसर्वं म
ज्ञानमभेदेन व्याप्यस्थितो तच्च सर्वसिद्धिप्रदः पतत्
ष्टान्तेन च दयति ॥ निर्मलं स्फटिकं यत्तत्त
तौ प्रेतं श्रितादिके प्रतिविष्टत सर्वत्र येन येन
रंजितं तत्तद्दृश्यते तेषां न स्वभावेन रंजितं
तथा तेषां देवेशः सर्वागमनियोजितः ॥

फलं ददाति सर्वेषां साधकानां हि सर्वतः ॥ प्रतिबिम्बेते
ति विस्मृत्तसंगीयात् न स्वभावेनेति स्वच्छेक रूपतात् स
र्वागमेषु नियोजितः सर्वात्मता तत्तदागमोक्तदेवता
रूपतया व्यातः सर्वभ्यः साधकेभ्यः फलं ददाति यत
पत्रम् ॥ तस्मात्स्वातः स सर्वेषु चिन्ता मणिरिवो ज्ञ
नः भावाभेदेन वै व्यातः सर्वागमफलप्रदः शिवः
सदाशिवश्चैव भैरवस्तु मुरुस्तथा सोमसूर्यस्व
रूपेण वक्तिरूपपरो विभुः ॥ सर्वेषु स्तोतः सत्त्वलो
भाजमानः शिवो भावाभेदेनाशयविशेषोचित्येन स
दाशिवादि रूपतया व्यातः सिद्धान्तवामदक्षिणादिशा
स्वातंत्र्यं फलं प्रददाति युक्तं चेत्तदित्याह ॥
यतो ज्ञानमयो देवास्तानं च वज्रधास्थिते नियंति
देवः परमेश्वरो तानां वदनां गणानां तत्रैव सुच्यते ॥
ज्ञानमयः चिन्ता परमार्थः तच्च ज्ञानं वज्रपेति स्वातं
यात्सकोचमाभास्यनानात्वमाश्रित्य स्थितं अतश्च
संकोचाभाजो ये निरुद्धितस्वरूपतया नियंत्रिता आभा
सिता देवनतत्तत्पववदालेखानां नादर्शनोपासाभिः स
सर्वप्रभुया हैततया यतो देवस्त्वा रणं तस्मात्त्रिरुक्तदृशा
नेव सुच्यते न तच्च तर्गोलकतया प्रयमेव च ॥
मृत्योरुत्तारयेद्यस्मात्प्रत्युज्जितेन दौ च्यते अ
मृतत्वं ददात्येवमस्मत्तेशा इति स्मृतः ॥
मृत्योर्देहप्राणाजवज्जीवावात् अमृतत्वं रुद्रशक्ति
समावेशः ॥ एवं सर्वगतो देवो वज्ररूपो मणिर्यथा,

ने. सर्वरागपितो देविस्सिद्धिफलवाञ्छया सर्वेषां फ
 ललोदेवः प्राथिताय विधायकः ॥ एवमित्युक्तनीत्या
 ५४ स्वसिद्धिफलवाञ्छयेति तदिच्छावयाहिततत्फललाभि
 निवेशतया यतपदं ॥ तस्माद्वा नुपेरासाथ
 कः साधने स्थितः येन येनैव नुपेरातस्य तत्फल
 भावानुपेराशया नुगुणो न भावे (सो भवेत् ॥
 न भावना प्रकारेण इत्येवान्तर्बहिर्योगयोः ॥ ॥
 यः सदा शिव नुपेरा सदा ध्यायति साधकः
 सदा शिवतनुस्तस्य भवत्येव सत्तरे चरि ॥
 सदा शिवतनुर्भवति सदा शिवी मिव भूतिमनुग्रहा
 याश्रयति उपपन्नं चैतदित्याह ॥ सद्यो वा सोऽद्य चो
 रश्च पुरुषे शानविग्रहः ॥ ध्यातव्य इति शेषः अ
 स्य च मन्त्रराजस्य पराहेतुपतया विद्यात्मकत्वात्तदने
 नैवांगा सनादिन्या समित्याह ॥ अनेन हृदयादी
 निम्यस्तयानिवरानने अनेनैव न्तमंत्राणां स्वा
 अनया विशेषोक्त्या पूर्वोक्ता संनूपरिकल्पयेत्
 गमंत्राणामुपवादादर्थितः एवकारो नानातिरि
 क्ततामाह शाभनमेभदेव्याम्यावस्थितं संचानता
 न्तमानसं स्वासनं यदुक्तं श्रीकालोत्तरे वीजाङ्कुरे
 राशत्वापश्चादानन्तमासनं अनन्तचानाङ्कुराक्रमे
 रोवधननेत्यादि भगवतः सदा शिवाकारध्यानमाह ॥
 चन्द्रार्बुदप्रतीकांशं हिमाद्रिनिशयोपमम्
 पंचवक्त्रं विशालाक्षं दशबाहुं त्रिलोचनम्

नागयज्ञोपवीतं तद्व्याघ्रचर्मोत्तरच्छदं बहुपद्मा
 सनासीने सितपद्मोपरिस्थितं ॥ पंचध्यायेत् ॥
 किंचास्य ॥ त्रिमूलमुत्पले वारणमस्तसूत्रं समुद्गरे
 दत्तिरेषु कोरेष्वेव वामेषु मृण्मयवतः परं स्फटिकाद
 शाचापं च मातुलंगकमंडुलं स्फेरकं सप्तमनकं
 किंच चन्द्रार्थमौलिनं देवमौपीतं पूर्ववत्कृतः ॥
 ध्यायेत् अथ च ॥ दत्तिरेषु कसभीमाग्रं देष्टाले
 विकृताननं कपालमालाभरणं जगत्सन्नास
 कारकं पश्चिंसं हिंसकं न्याभयामं रक्तोत्पलप्रभं
 ॥ ५५ ॥ कुरुध्वं महेष्वा निष्पाटिका भविचिन्तयेत् स
 ह पंचध्यात्वा तदेवेषां पूजयेद्दिधि सर्वकम् ॥
 विधिसिद्धान्तोक्तः प्रकारः कृष्टजयेदित्याह ॥
 संभूतोऽस्य डिते लिंगे जले वा कमलोपरि ॥
 स्वभूतिं चरेत्यादावुक्ता ॥ तत्र च ॥ ईशानाद्याश्च सद्यो
 नान्सदित्प्रतिपूजयेत् ॥ मूलमंत्रेणैवैशानपूर्वादि
 भिद्वीशानादिवक्त्राणां वरणाक्रमेण प्रपूजयेत् तदर्थे ॥
 प्राप्ते यथादौ सदादीनिम्यस्येत्तज्जाविधानतः ॥
 एताविधिनिमित्तम् अग्नीशारतो वायुविदितुहच्छिरः
 शिखाकवचानि पूर्वोदितिकृतपृथेस्तं देवोऽग्नेनेत्रमिती
 र्थमंगानिम्यसेत् तदुक्तं तत्रैव आग्नेय्याहृदयं तस्यै
 देशाग्रांत शिरस्तथा मैत्र्यांत शिखां तस्यै हायवा
 कवचं तथा अस्त्रं दित्त्वयदित्यस्यै कर्णिकायां सदाशि

ने वमिति नेवस्योती रूपया प्राथान्यात्कर्णिकाग्रं स्थानं
 यदुक्तं श्रीस्वच्छन्दे ज्योतीरूपप्रतीकाशनेत्रं मध्ये तस्य स्थि
 तमिति यदा चेवं पूजयेत्कश्चित् ॥ तदा सिद्धयस
 देहं सत्यमेव वीमिति ॥ आराधकवर्ग इति शिवम् ॥
 परानुग्रहहेवाकाशितसादा शिवा कृति
 मत्पुजिजयति श्रीमच्छाङ्करनेत्रमदयम्
 इति श्रीनेत्राद्योतेन वमाधिकारः ॥
 ज्ञायाशाशिकवलीकृतिदत्तदत्तिरां वपुरचो
 रममाद्यं भैरवं प्रयदनुनुग्रहेतोः शांकरं जय
 तिनेत्रमण्डपम् ॥ पूर्वोदितं भैरवात्मतां भगवतो निर्गो
 श्रीभगवानुवाच अथेदानीं प्रवक्ष्यामि भैरवा (तम् ॥
 गमभेदितं भिन्नाजनचप्रत्येककल्पान्नदहना
 त्मकं पंचवक्त्रं शवाहं दशावाहं भयानकं
 सप्तमुख्यचनप्रत्येकगर्जन्तं भीषणस्वरं दंष्ट्रा
 करालवदनं भृङ्गद्विज्जदिलेखणं सिंहधर्मप
 रीधानं बालहारेर्विभूषितं कपालमालाभ
 रणं दारितामं महातनुम् गजत्वक्याहृतपदे
 शशाङ्ककृतशेखरम् कपालखट्वाङ्कधरेख
 द्वाखेटकधारिणं पाशाङ्गपाथरेदेववरदाभ
 यपाणिकं वज्रहस्तमहावीरपरश्यायुधपा
 णिकं भैरवं पूजयित्वा ततस्पात्सङ्गतां स्मरे
 त् प्रलयाग्निसमाकारं तातासिद्धिरसप्रभा ॥

ऊर्ध्वके प्रीमहाकाया विकरालास्वभीषणम् महोद
 रीपंचक्रानेव यविभूषितं नखरालांकोटरासीमुड
 मालाविभूषितं भैरवोक्तभोजादेवीभैरवायुधधारिणी
 इच्छाशक्तिरिति स्वातां स्वच्छन्देतां गगामिनी अचोरे
 भैरवागमेषुद (प्रीतिविरातामीहप्रपथरां स्मरेत् ॥
 विरास्वातः समुक्तेषु स्वच्छन्दे च विशिरो भैरवादिषु भेदि
 तं भेदसंहारितेन नदीमविशिष्टं रूपतया प्रतिपादितं
 भगवतो रत्नजितः स्वरूपं वक्ष्यामि भिन्नेत्यादिना भेदसं
 हर्तृत्वेनाति क्लृप्तमहादीप्तरूपतोक्ता शबोचसदाशि
 वः यद्योक्तं श्रीस्वच्छन्दे ब्रह्मविष्णुमहेशानं शर्वानं
 परिकल्पयेदिति गर्जन्तमिति नादामर्शपरं दारितं यं
 पुनर्वातमाननमस्य गजत्वगेव प्राहृतः प्रावरणीकृ
 तः परोयेन कपालेत्यादि मव्यापसव्यक्रमेणादशा
 भुजत्वनिरायाय पूजयित्वेत्येनैवमन्त्रेणाहृदा यद्
 सहितं उक्तवक्ष्यामि साधुष्वेव सर्वत्राधिकारान्
 कोटरादीमिति प्रनर्तद्वोवहिर्दृष्टिं च इच्छाशक्ति
 रित्यनेनाकृतिसत्तेपि परव्याप्तिसारत्वमुक्तं नविद्य
 तेद्योरेभेदात्मभेदाभेदप्रधानं च रूपयासां पराहयथा
 मप्रथमात्मका नुग्रहकर्तृणां ता अचोरा मरीचित्रपा
 शाक्तयस्तासामीशास्त्रामिनी स्मरे पूजां त्यथायेत
 यदत्र भैरवाकृतो राहस्यमस्तितच्छ्रीस्वच्छन्दे द्योते वि
 त्तममया दर्शितं तद्वदाकृत्यन्तेरप्यपित्तं शिष्टं स्पष्ट

ने
५६

यतश्च परचिदात्मकसंस्तुतदिष्ठाशक्त्यात्मभैरवीया
मलस्वरूपमया ॥ सर्वतन्त्रेषु प्रोक्तं प्रसूत्रं न स्फुटीकृतं ॥
सिद्धान्तेषुपि निष्कलतत्त्वपारमेशाद्यात्मैर्भावात् केवलं
शूफत्वात् ॥ समाशयो न केनापि ललितो भुवि दुर्लभः ॥
सूतहृदो हरि नरहस्यमास्वृष्टमाः तथा च श्रीकालोत्तरे
पि नादाख्यं यत्परे बीजमित्यादि पंचतानितत्त्वानि
यैर्वाग्ममखिलं रागादिति एवं ज्ञात्वा महासेनस्य पचा
नपि दीक्षयेदित्याद्यतिरहस्यमन्यथा व्याज्येत एतत्वास
द्विकमुक्ता प्रकृतसाह ॥ व्याधिनिग्रहणायेषु मायेषु
तय हेतवे गोब्राह्मणेषु रत्नार्थं शान्तो पुष्टो सदा यजेत ॥
व्याधिकृतं निग्रहणमाक्रमणमादिशद्वादाध्यादयः तेषु
पापेषु च शान्तये रत्नाशान्तिपुष्ट्यर्थं चैतद्भैरव्यामलं य
जेत गोब्राह्मणो हित्येतदन्ताः सप्तम्यष्ट्यर्थं ॥
अथवा हि मुकुन्देन्दुमुक्ताफलसमुद्युतिम् चन्द्रकोटि
समप्रख्यं न पाकिं मुकसन्निभं ॥ एकः कथं नानेत्याशंकाह ॥
इच्छा रूपं परं देवमिच्छामि हि फलप्रदम् ॥ चिद्वैरवपवत
तत्सिद्धिभिलाषुकतत्तत्साधकाशयेनेच्छया तत्तद्रूपं गृह्णा
तीत्यर्थः अतश्च ॥ यादृशेनैव वपुषा साधकस्तमनुस्मरेत्
तादृशं भजते ह्यपेतादृशं हि प्रदं सुभम् ॥ चन्द्रकोटीत्या
दिरूपं न प्राप्य ह्यवगृह्णं अपि ॥ पद्ममथास्थितं ध्यायेत्
जपेद्दिधिमाततः यथानुरूपं नैवेद्यं पुष्पधूपमासेद्विभुम् ॥
विधिर्निर्गोदायदानादिः यदुक्तं श्रीसंस्तुते ॥ पञ्चादर्वः प्रदा

तव स्मरया समुगतया इत्यादि यथानुरूपं ध्यानात्तु सारि
प्रोक्तं भैरव्यामलस्य सन्मुखं प्राग्दक्षिणायामं वासदि
स्तुतिहारका मुक्तामलपत्राख्या देवीः क्रमेण दिशति ॥
गोतीरसदृशी देवी हारहाससमप्रभा सुसुहृत्
दिकप्रख्यं कुन्देन्दुशशिनिर्मला चतुर्भुजा विनेत्रा
चक्रैकेन विभूषिता सिताम्बरधरा देवी चरीधुनि
निनादिता पूर्वस्यां दिशि तिष्ठन्ती देवदेवस्य सन्मुखो
यस्तु ध्यायति युक्तात्मा तिष्ठति सिद्धयस्य सौ नरः ॥
इन्द्रः कपूरमासां गोहरिणः देवाभिर्येन दिक्कवी सिद्धा
मुत्कारकामाह ॥ सूर्यकोटिसमख्यं ज्वलिताग्निम
प्रभां सिंह रराशिसदृशीं विपुद्रुपां भयदूरीं विनेत्रां
भीमवदनां स्फुरकां यामहोदरीं लम्बोदरीं लघुज्वा
मेतां हृदयमहावलां कपालमालाभरणां व्याज्रच
र्मकटिस्थलां गजचर्मोत्तरीयां च मुण्डमालाविभूषि
तां महोल्लेखविराजन्तीं भासयन्तीं दिग्गुरां चतुर्भु
जामकवकां खट्वेवटकधारिणीं कपालखट्वांगथ
दिगम्बरामिति ग ॥ शं दत्त दिक्स्थिता स्मरेत् ॥
जवेर्मातुरीयमित्येदं यत्तु यमयति ॥ हि कल्पः सुखाकार ॥
कुम्भारुणं महादीप्तां निर्मासां विह्वलाननां सुमुक्ता
कोटयस्तीक्ष्णकवकां चतुर्भुजां विनेत्रां भीमवदनां व्या
लविहारविभूषितां उद्धकेशीं महाकायां मुण्डमालावि
भूषितां स्वापुर्जुनिवहं गौनरचयं कटिस्थं व्याज्रच
र्मास्वरथं खट्वेवटकधारिणीं अन्नासद्भाससंश्लेषां

ने
५३

पिडकं विभ्रंती भद्रा त्रोटयन्ती महात्राणि पश्चिमस्यादि
शिसरेव कुंभीरासनसंस्थात देवदेवस्य सन्मुखाम् ॥
सुसुक्ता देवस्त्रा पुरजुषु निवृत्तान्य गानि त्रस्याः पिड
कोपाशविशेषः आसने स्थाप्यः कुंभीर उक्तः सर्वे वमपु
नोच्यते अग्रसिद्धतात्फुटी क्रियते ॥ - पूर्यो
जगत्कृत्यो ह्यस्य करणोद्गडाननः व्याडजं घोषमाका
रो वज्रायुधनखोपमः कर्मघृष्टो मीनपुच्छः कुंभी
रः परिकीर्तितः ॥ कुनस्य मेघसेवाननं यस्य वज्राख्ये
नायुधेन नखोपमायस्य उत्पलहस्ता माह ॥
नीलोत्पलदलश्यामा शारदा म्वरसन्निभा विनेत्रा
चेकवक्त्रा च नीलाम्बरविभूषिता सिंहपृष्ठसमावृ
त्ता शरचापकरोधता शक्तिहस्ता महोदवी तथा चो
त्पलहस्तिका चतुर्दिक्षु स्थिता देवी भैरवस्य गणा
म्बिके ॥ किंच विदितुं ह्येतो वित्यस्या वद्वादी श
दिगन्ततः काली चैव कराली च महाकाली तथैव च
भद्रकालीति विख्याता यताञ्च क्रमेण देवीरूपेण संस्थिताः
किन्वेता हि भुजा देव्यः पद्मासनमवस्थिताः कर्तिका
मृण्मूचारिण्यः ॥ क्रमेण चतुर्दश ॥ क्रोधेनोद्धत
कम्पे वकर्षणो यगजाननः हि भुजा विह्वता स्याञ्च
पतच्च देव्यश्च कर्णिकरा (खड्गखट्वाणयः ॥
रणाचमुराभै रव्यामलपरिवारे तत्र यमुक्तं काम्यवि
षयेत्याह ॥ शान्त्यर्थे तु सितसर्वे ॥ सर्वे च सर्वाश्चेत्येकशेषः ॥

रूपं वा कर्म भेदतः ॥ पद्मां ध्यायेत् वषट्पे रक्तं स्तभे पीतमित्या
दिकं किं करान्तश्च परिवासे मूलमन्त्रेण पूज्य इति भावि
रतवियेः तातम् तदाह ॥ अथेदानीं प्रवक्ष्यामि राज
राविधानतः मन्त्रसम्पुटयोगेन मध्येनामसमुच्चित्वे
त इह धर्मैरवदेव मन्दे प्रायजे त्रिये देवोदलेषु ते
नैव तथैवाद्यन्तयोजिताः हस्तास्तथानियोज्यन्ते मू
लमन्त्रेण किंकराः पद्मवास्ये सप्तकुंतलित्वे तस्य
शिमण्डलं चतुष्कोणं ततहासे वज्रञ्च नलाञ्छि
तं रोचनाकुंकुमेनैव तीरेण मितया तथा लिखित्वा
पूजयेच्छान्नो सर्वस्य तोषचारतः यथानुरूपेनैवैधे
र्हस्मै रवलिना सर्वैः ॥ गोरोचनाकुंकुसतीरसितशंक
रो लिखितपद्मकर्णिकामध्ये साधनाम प्राग्बन्धेन मं
त्रसंपुटितं चन्द्रमण्डलगतं लिखित्वा तत्पृष्ठे मूलेनैवास्पृते
शभैरवप्रकरणात्मदेवीकं पूजयेत् प्रागुक्तदिक्कमेरादे
वीर्हतीश्च दलेषु संपुटितानाम तो लिखितार्चयेत् चतु
र्षु दिग्दलायेषु तथैव मंत्रसंपुटितान् किंकरा लिखित्वा
यदि र्वजलाञ्छितं चतुरश्रं कृत्वा क्रमेण मंत्रचक्रमतदा
ज्वरतायं सर्वस्य तोषचारेः मद्रा संभारैरर्चयेत् नैवेद्यो यो
बलिस्तेन सहिते रामे देवि नि सन्धयः पदमं वा कृता ॥
सितचन्दनसंमिश्रात्कर्पूरतोदधूमरान् साततांस्त
ण्डलनिलान्सितशर्करया सह हुततीरसमायुक्ता
द्रोमवेद्यस्तु यत्नधीः ॥ यत्ने परां प्रायनादो धीन्या न सं

ने विद्यस्य यदर्थं होमं कुर्यात् सस्यं सदा शान्तिर्भवेत्ति प्र
 मृहीतो यदि मृत्युना ॥ मृत्युनापि यदा कान्तः साध्य
 मृत् सस्य रत्ना चक्रा र्वा होमतः शान्तिर्भवत्येवेति शिवम् ॥
 व्याधीनामगदं दिव्यमाधीनां मूलकर्तनं उपद्रवा
 रणं दलनं अये चित्रे जभेरवम् ॥ इति नेत्रोद्योते
 दशमाधिकारः ॥ १० ॥
 जे सर्वसौभाग्यसंभोगवसनं वामदर्शनम् दर्शयन्त्य
 परमानन्दिनो मिनेत्रं त्रिभूलिनः ॥ दक्षिणस्रोतो नुष्टा
 नात्मतां मृत्युजिज्ञास्य प्रदर्शयामदर्शनात्मता
 दर्शनाय ॥ श्रीभगवानुवाच अये दान्ती प्रवक्ष्यामि
 तन्नमुत्तरमुत्तमम् मंत्रेणानेन यष्टव्यं सर्वसिद्धिं
 उत्तमत्तमस्य पराह्वयसायेतन्महा मन्त्रं ॥ लादयम् ॥
 युक्तैव नमः ॥ सर्वोपद्रवशान्त्यर्थं मष्टपत्रे कुर्यात् शेषे
 मूलमन्त्रम् ॥ पूर्वोक्तमंडले देविमध्ये देवं चतुर्भुजम्
 स्नामनोप ॥ दशबाहुं सूर्यशानं पंचवक्त्रं त्रिलोचनं ॥
 त्रिमूलेनैव विन्यस्य ॥ सदा शिवेन वपुषा वक्त्राण्यप्र
 कल्पयेत् ॥ मूलेनैव ॥ तं चार्धचन्द्रवपुषं राजीवास
 नसंस्थितं हिमकुन्दे नुथवलं तद्दिनावलसन्निभं
 नागयज्ञोपवीतं च सर्पभूषणभूषितं सर्वभरण
 संयुक्तं व्याघ्रचर्मकटिस्थलम् गुणचर्मपरीधानं
 वृषाङ्गं महाबलं खड्गचर्मथरदेवदं ककल
 भूषितं पाशाकुशधरं देवं चक्रदस्तातस्रविणाम्

वरदाभयहस्तं च सर्वकिल्बिषनाशनम् ॥ आयेत्
 राजीवासनं मुदं विद्यायमव्याप्ता तडपरितुषभोनाद
 प्राप्तिव्याप्ता तडपरिकिल्बिषनाशनमूर्तिर्देवः दं कः
 आयुधविशेषः कन्दलंकयालं ॥ अस्य च
 सर्वदित्तस्थिता देवः सर्वादौ देव्यपवच अयेया
 दिविदित्तेवं किंकराहारदेशतः ॥ हृतीः किंकरांश्च
 नामततदिशति ॥ जंभनी मोहनी चैव सुभगा दुर्भ
 गा तथा हृतयस्तु समाख्याताः किंकराश्चरावतः
 परं क्रोधनो हन्तकश्चैव गजकर्णो महाबलः ॥ त्रुस्तुरुनाथस्य
 सव्यापसव्ये गायत्री सावित्री विनिवेशयेत्
 अत ऊर्ध्वं द्वाभ्यां विन्यसेत्तदनन्तरम् ॥
 तदनन्तरमिति किङ्करास्तु समस्तमंत्रचक्रस्य वद्विः ॥ इत्यं
 क्रमेण ॥ सर्वाण्येतानि याज्यानि मूलमन्त्रेण सर्वदा ॥
 पञ्चाध्यानमाह ॥ सितरक्तपीतहस्ता देवो वै चतुरा
 ननाः ॥ आसीमध्यात् ॥ चतुर्भुजा विनेत्रा चटुक
 कन्दलधारिणी दण्डालस्तत्र हस्ता च प्रेतोपरि
 विराजते ॥ जया देवीतु विजया रक्तवर्णा चतु
 र्भुजा चतुर्वक्त्रा विनेत्रा च शरकार्मुकधारिणी
 खड्गचर्मथरी देवी ह्युत्तकोपरिसंस्थिता अज्ञे
 तापघर्माभा चतुर्वक्त्रा चतुर्भुजा प्राक्किंचदा
 थरा देवी चर्मपट्टिसधारिणी अश्वारूपा

ने
५६

महादेवीसर्वाभरणाभूषिता ॥ अजिताजयन्ती ॥ भिन्ने
न्दनीलमहेशीचतुर्वक्त्रविभूषिता चतुर्भुजात्रिनेत्राच
पाशांकुशायसतया रत्नपात्रगदाहन्ताविद्यासनसुसं
स्थिता सौवर्णासुरसंवीतासुर्गाभूषिता ॥ अपरानि
तेत्यर्थात् पतञ्ज ॥ सुदितसंस्थिताइहाध्यातासिद्धिफ
लप्रदाः ॥ विदितम् ॥ ह्यसुद्रूपथाविरण्यः किन्तुव
क्त्रैकभूषिताः दिभुजाश्च त्रिनेत्राश्च मंडकतैरिभूषिता
क्रमेणैव ॥ मत्स्यः कूर्मस्तुमकबोदेकस्तासां तथासनं
किंच ॥ किंकरावद्गुरुस्ताश्च दिभुजः चर्मथाविरण्यः प
कवक्त्रात्रिनेत्राश्च भुजद्वयकुटिलेखणाः सितादिवर्णभे
देन ध्याताः सिद्धिफलप्रदाः ॥ सितादीत्यादिशब्दादक
पीतकृष्णा ॥ गायत्रीरक्तवर्णाभावकैकेन विभूषिता
वह्मपद्मासनासीनाध्यानोन्मीलितलोचना सावित्री
सितवर्णेन ध्यानात्तर्गतलोचना तथैवावयवादेवी ॥
तथैवावयवेत्येकवक्त्रादेवीचतुर्भुजाचकिन्तुपाशांकुश
प्रसक्तकालसूत्रकमेयम् देवीति गायत्री सावित्रीच किंच ॥
मायाकृष्णाचतुर्भुजामहापदावष्टाहिन्यासेपुटाकरयु
ग्मतः ॥ महेति विततेनाख्यातिव्याप्तिनाष्टदेनपार्श्वग
दापाशांकुशवक्त्रयुग्मध्यातेन शिरःस्थेन निपूहत्यास्त्रा
दयतिविषमवर्णेतया आर्द्धवक्त्रमुटाकारेण पुग्मेना
नः कृतविद्यास्त्रादनव्याप्तिनाकरहयेनोपलक्षिता ॥ किंच
शंकुशोभेरवाकारः पाशांकुशायरोविभुः कपाल

खट्वांगथरोवसारुद्रांसतम्पदः ॥ भेरवाकार इति
भुजद्वयकरालदंष्ट्रालवक्त्रः अतपवर्षीनंदिशिरवायां
एकवक्त्रोमहाभीम इत्युक्तं तथास्निग्धविद्रुमसन्निभः
पाशांकुशाकारशिराःसाध्यस्याकर्षणाः परइति त
त्रैवाभिधानादेवैवपश्चिन्त्यः उक्तवत्समारास्यमंत्र
चक्रस्यामनन्यासार्थमाह ॥ तावेत्तीरार्णवंचोर्वी
शक्तिसाराधिकोपुभा आसनार्थप्रपुंजीतशा
न्यर्थसितनीरजं ॥ योमव्याघ्राधाराशक्तिः तड
परिर्वीष्टी तदर्थस्तत्रव्याघ्रातीरार्णवः तदर्थेस
वनचलनधर्मतयातेजो वापुहयव्याप्तानोः पतावती
चमुहविद्यातत्रव्याप्तिसिताज्जस्यकन्दभूः यथोक्तं
श्रीसुर्वे न्यसेदाधारशक्तितुनाभ्यध्यातुंरुलम्भ
रां सुोदंपोतंचकन्द्रेति चतुष्टयमिति पवमासन
सन्वचक्रस्य ध्यानमुक्तात्रैवविशेषमाह ॥
सर्वपवतुदेवेशिसुमुक्ताः शान्तिकावकाः रक्तापी
तास्तथाकृष्णाध्यातव्यः कर्मभेदतः वश्यादिवैवि
श्रेणशान्तिकारान्तइव ॥ इहापिस्ताविधिमाह ॥
प्रधान्यासंप्रवक्ष्यामिचक्रराजन्महावलम्बं शाखा
रोवप्रतिहतं ॥ तत्रा आद्यन्तसस्युदेनैवमथेनाम
समालिखेत् देवदेवीचतुर्भुजपूर्ववदिधिनाम
स्येत् मथेदत्तेषुविदत्तेष्वनतः सुधीः ॥
श्वोक्तगोरोचनादिद्वयोन्निविताज्जकर्णिकायोचन्द

ने
६.

मंडलमथेमन्त्रसंप्रदितं साधनामालिखितोपरिसावि
त्री गायत्रीसहितं देवं ध्यात्वा सितोपचारेण पूजयेत् पू
र्वदिदिक्त्रेषु नयादिदेवी चतुष्टयं आग्नेय्यादिविदि
ग्दलेषु जम्भत्यादिहृतीः मन्त्रसंप्रदितानामतो लिखि
त्वा पद्मस्य बहिर्दिग्चतुष्टये किं करोस्तद्विर्मायादुष्टो
तद्विर्वज्रलाङ्घितचतुष्टयमग्निवेशं लिखित्वा सर्व
मन्त्रचक्रं सितोपचारेण पूजयेत् इति पिंडार्थः हृतीश्चे
ति चकारात्किं करान् मायां ऊशद्वयं च अन्यत इति
पद्मतेजो हृदि लिखितं किं करादिन्यासः सर्वत इत्यनेन
मायादुष्टा योर्वदिश्चतुष्टोऽङ्गं पुरं सूचितं पतञ्जराचक्रं ॥
यथानुष्टुपैः नैवेद्यैः भूरिशान्त्यर्थमात्मनः अन्यस्य
वा प्रयोक्तव्यं लिखित्वा भर्त्तव्यं नीयं ॥ किंच ॥
यद्येवं शान्तिकर्माणि बहिर्मंडलकं कृत्वा ॥
प्रेतैर्वितेन होममाह ॥ तिलतंडुलमध्याजतीरश
र्करया सह होमयेत् पूर्ववत्कुंडे प्रशस्ते नदीपिठे ॥
मन्त्रचक्ररूपस्य सित्यर्थात् पूर्ववदिति वर्तल इत्यर्थः ॥
पवंकते रत्नस्य ॥ महाशान्तिः प्रजायेत सत्यं सेना
नृजं वचः ॥ पतञ्ज ॥ सर्वरत्नाविधानेषु योज्यादे
व्यः सहस्रिद्भिः ॥ प्रोक्तपद्मक्रमेण बहिर्यागे कृत्वा
नरेण पीत्वा ॥ यं किं वा यजेद्देवीं मध्ये देवचक्र
चक्रं सर्वाग्रयः समाप्नोति सायकः संपतेन्द्रियः ॥
पकायचितपव ॥ अन्यस्य वा प्रजानो जयत्यनसंशयः ॥

देनयष्टव्यो मोक्षसिद्धिर्माप्सता ॥ सर्वतो मुखानितदे
वता ध्यानादीनि हाराणि प्राप्नुयादायस्य सपरत्वेन सर्वोक्त
वृत्तिदानं तादृशव्याख्याभावानां बुद्धिर्माणां रागादीनां
भेदेन विदलनेन परमार्थरूपः परमोपादेयो रत्नानुत्तम
सुखायष्टव्यः अस्मिन्नियताकृत्य पात्रयिभिराचारादि
नियतं पवाश्रेय इत्याह ॥ येषु येषु समाचारो मया शा
स्त्रेषु भाषितः सोतः सुसतथा कार्यो विशेषाद्याग
होमयोः ॥ प्राकृतिशबलतावद्ब्यादिशावल्येन कार्य
मित्यर्थः आचारशबलताविदभेदमप्येवेति चेत्तर्माचा
रनियम इवाकृति नियम इत्युक्तम् ॥ पूजानामनपु
ष्याद्यैर्यामतिः क्रियते ह वा ॥ निर्विकल्पमहाबोधिसा
हज्जाद्यादराज्य इत्येवावशिष्यते पतदशां समापन्न
स्य वयोगीन्द्रसततोदितरहस्यप्रजादिजुषोन किंचि
त्कते व्यभस्ति ॥ यथोक्तमस्मत्प्रभुभिः स्तोत्रे ॥ तवनका
किल नस्तुतिरभिकेसकलशास्त्रमयी किल ते तनुः निवि
लमूर्तिषु मे भवदन्वयो मनसि जासवहिष्प्रसवास्तवेति
विचिन्त्य शिष्यामिता शिवे जगति जातमयत्नवशा
दिदे स्तुतिजपार्चनचिन्तनवर्जितानरबलुकाचनका
लकलागस्तिमे इति अहयथामप्रविविक्तस्य तित्वाकृ
तिनियमवदाचारनियमस्तत्रापि परमेषु राहयहेतुस
त्तुवीर्यानुसन्धानमुपदिष्टमिति यथोक्तमवज्ञायः न
नुप्रणवारिसाधारमन्त्रान्तरसद्भावे स्यादयमियात्यक
र्षः कुत इत्याशंका परममहेश्वरनिर्वाण पवात्रहेतु
रित्याशयेनाह ॥ अन्ये सामान्यतो देविनसिद्धान्तिक
राचन किं तस्मिंश्चाधिकारोस्ति विविधे सर्वसिद्धिरे ॥

ने

५१

सामान्यतोमेति प्रणवमाह कामायाव्यो मया पिबु
 त्वमसादवहृपाः सामान्यतः परादयस्करताम महा
 मन्त्रात्परचेतन्यात्मनि सामान्येन कदाचित्सिद्ध्यति
 न जातु तस्यामिहेतवो भवन्त्यपि तत्तच्छास्त्रार्थितम्
 देवतोचितं यदप्रापकाः सामान्यतस्तस्याह्वया योज्यम्
 अस्मिन्नेव च प्रोक्तवत्समारण सर्वसर्वात्मकतात्म महा
 व्याप्तिके मन्त्रराजे विधातिरुष्टे तेन क्लृप्तकव्याख्यातस
 तेनैव विधे तत्तत्पदसर्वसिद्धिप्रदे अयमधिकार इति
 प्रोक्त सामान्यसिद्धिप्रदत्वमैश्वरनियोगादस्ति यथोक्तं
 प्राक् देवेशः सर्वसर्वात्मकः परः साधारणो मन्त्रना
 थः सर्वेषां चैव वाचक इति श्रायं प्रणवादि साधारणा
 मन्त्रान्तराणां क्रमकुलमतघड्यादिविशेषमन्त्राणां
 अपि च वाचकत्वात्साधारणा साधारणविशेषविशे
 षश्चाभिधीयते इति श्रवः यत्तत्पदं तस्मात् ॥

हेताहेतविमिश्रेण पीष्टो वेसिद्धिदो भवेत् यस्मा
 त्सर्वगतो देवो विष्णुर्गोमर्णियथा ॥
 विष्णुर्गोमर्णयस्यासौ सत्त्वात्तद्वावभासितविष्णुर्तिरत
 एव प्रोक्तुं शक्यो कवीरोपि स्वातन्त्र्यगृहीतविष्णुत्वे
 तत्सूक्तिस्तस्या अपि सूते बहुवचित्प्रकाशभितिलम्
 तथा प्रकाशमानत्वाद्वाह्वयत्तुपोपीति कृत्वा पर
 माह्वयानुत्तरत्वाय सर्वगतत्वासिद्धान्तविशेषत
 नेषु हेताहेतविमिश्रेणैषु इष्टः सिद्धिदो भवेत्येव
 मणिरवचिन्तामणिः अतश्च न केवलमित्यमहाद्
 यव्याप्त्या सर्वत्र जीवमुक्तिप्रदो यथावत् ॥

साथकस्येष्टया चेष्टः सिद्धिदो भवति भुवम् ॥

भुवनिश्चितमेव सर्वसिद्धिप्रदो भवति यत्तदुपसेहरति ॥

यो सो सर्वगतो देवः सर्वेष्वङ्गगतो विभुः सिद्धिमुक्तिप्र
 दाता सो नो वर्णाः परमार्थिनः यस्मात्तस्मात्सदा देवि
 यष्टव्यो भावभेदतः ॥ यस्मात्स्वतन्त्राह्वयविरात्मा महे
 श्वरः सिद्धिमुक्तीप्रददाति परमार्थतो न त्ववर्णास्तेषां
 वर्णात्वेनेतरवर्णोभ्यो विशेषात् तस्मात्स्वसत्तन्त्रस्का
 रश्चित्परमर्शपरमार्थः मन्त्रनाथः भावभेदत इति श्रु
 मुत्तुबुभुलिभिर्यष्टव्यो बुभुत्तुवोपि हृदयथा मा मर्शपर
 स्परं कर्माणि प्रवर्तमाना विज्ञेर्नाभिभूयन्ते इति श्री सर्वा
 चारभट्टारक उक्तं यो सा विष्णोः प्रागेव व्याकृतः प्रथमः ॥

यागमस्य प्रवक्ष्यामि क्रियते त्वय्येष्टया पर्वता
 येन दीतीरे गवांगोष्ठे च त्वरे वने चोपवने रम्ये दे
 शा कालानुत्पतः सर्वशल्पविनिर्मुक्तेऽष्टसत्त
 विवर्जिते पुरण्यथमिष्टसंवासे पापाचारविवर्जि
 ते यत्र निरुपराः पौरानन्दप्रपन्ने कदाचन य
 त्रपश्यन्ति तेऽष्टाः संकीर्णाः सर्वसंकराः तस्मि
 न्नजेत्माहमंजमीतिभिः परिवर्जिते ॥

देवतो देशेन द्रव्यप्रदो यागः यथेष्टयेति पर्वताया
 दिष्टिष्ठानति क्रमेण यथेष्टा तत्र कार्य इत्यर्थः देश
 कालानुत्पत इति देशकालसौकर्येणेत्यर्थः पुरण्य
 थासोथमिष्टसंवास इति समासः संकीर्णाः विलोभ
 जाः सर्वसंकरा इति लुप्यापिष्टिंस्त्रादिभिः सर्वैः सं
 करोव्यामिश्रता येषां रितयोति वृष्णाद्याः यहा ॥

गृहयागः प्रकर्तव्यश्चाचार्यैस्तत्परिभिः ॥

ने तत्र दर्शितं विना तत्राचार्यं किंचित् सच ॥ सुगुप्तं
प्रकर्तव्यो विशेषाच्छान्तिकर्मणि ॥ विशेषशब्दो नित्येपि
मिमाद नैसिन्निके कर्मणि अनुग्रहप्राधान्यतया नियम इत्याह ॥

शान्तौ पुष्टौ प्रयत्नेन सुगुप्तं यजनं भुवं भुवं निश्चितं कृत्वा
अत्रोपपत्तिमाह ॥ यस्माद्विज्ञापरा लोके दृश्यन्ते सिद्धिर्हि सका ॥

सिद्धिर्हि स कश्चिद्वाचाः तदा योगिनी भूतपि प्रसादाः
यतो हि सा परा दृश्यन्ते ततः गुप्तैव पुक्ता तैर्हि ॥

कीलनं चैव मन्त्राणां भेदनं मोहनं तथा मन्त्रासंताड
नं चैव जंभनं संभनं तथा विपुलकराणां वाप्यत्यंतरी
रत्नमेव हि सर्वज्ञानविधायकं क्रियते दृष्टमंत्रिभिः ॥

तत्र ॥ जात्यल्पमानं संविन्य पादं गुह्यं तमस्तकं
प्रविश्यापोऽखिक्त्वा प्रपानस्यानघात्मनः रूप
काहसमप्रति साध्यमुत्पुकरूपिणं त्यक्तदेहं
चिन्त्येवं मन्त्रछेदः कृतो भवेत् कीलनं मोहनं चैव
तेजोहानिस्तथा भवेत् रता छेदश्च भवति सत्य
नास्त्वसंशयः सवद्विदुश्च भवति न मन्त्रस्तस्य
सिद्धातीति ध्यानपुक्ता ॥ तथा ॥ ककारपुटयो
र्मध्ये यस्य नाम स मुञ्चिषेत् तदा ये वक्रिभूव
नेरफा एकविभूषितं निवित्वा स्थापयेच्च
कपालोभयसमुदये स नामा मन्त्रा गोविमं
छेदस्तु तस्यैव जायेत सिद्धिर्हानिश्च विद्विष्टः सर्व

इत्यादि यन्त्रपुक्ता च श्री कुलार्णवोक्त्या (तोभवेत् ॥
तथा आकारछेदने प्रोक्त इति ककारस्ताडन इत्यादि
श्रीमच्छास्त्रतन्त्रादिष्टाकारादिसंयुक्तो कारपुक्तादिह प्र

योगसहिते ये इत्यादि दृष्टान् कुर्वन्ति कीलनमन्यादृश
तापादनं भेदनं साध्यं सांमुख्यत्यागं मोहनं निर्वीर्यीक
रणं जंभनं कार्यकरणसाध्यं सामर्थ्याधानं संभनं
निश्चेष्टतापादनं प्रत्यङ्मुखं भूतादिदमनप्रयुक्तस्य
मन्त्रस्य प्रयोक्तारं प्रति विरुद्धकारित्वं स्पष्टमन्यतः ॥

पंचदशप्रकारेणाप्रयतन्ते हि हिंसकाः तस्मा
त्तत्प्रयत्नेन सुगुप्तं शरणोपरि सगृहेकार
येषां त्रायां होमं जपं तथा ॥ हियस्मादर्थं सगृ
हे इति तत्र यथा रुचि गुमे कते प्राकृतात् किंचाये ॥

प्रत्यक्तफलदः श्रेष्ठः सुगुप्तो मत्पुनित्तदा मंड
ले स्यं डिले कं भे निर्विशं के न चेतसा ॥ भवत्येवास्तुतः
फलमिति निश्चितमनसा जभादो सुगुप्तो नाथो नित्य
मिष्टो भीष्टफलप्रदः किंच ॥ इष्टो परितथा हो
मो विशेषाच्छान्तिपुष्टिदः ॥ तथेति सुगुप्तानि सं
शयतया च ॥ अतश्च ॥ निर्विकल्पोऽदेवेशि ॥ कार्यः
यतः ॥ विकल्पादौ रवेज्जते ॥ तद्वक्तमन्यतः ॥

नान्यच्छिदं प्रपश्यामि मन्त्रिणां मंत्रसाधने
यन्त्रादृक्ता सिंगः केवलं विवलयसाविति ॥
तेन यो निश्चयः साधकः ॥ यागहोमं तत्रैव सर्व
सिद्धिफलप्रदं ॥ संशयप्रवृत्तं ॥ तत्कृतं
विजानीयात् सिद्धिर्हानिकरोति यः नाधिकारी भ
वेद्देसतन्नेमित्येवमेव ॥ अनस्य स हृदयतया पा
रमेशस्य प्रवर्तमानश्चौरवद्व्यते इत्यर्थः यत्प
देतेन ॥ सर्ववित्तमवेदे वि ॥ यः ॥ तत्र विश्वाधविदुः ॥

तत्र वित्तादाकृतप्रकाशमनस्वनपरमशिवात्मस
 स्वरूपः शुद्धविक्रियाशक्तिविकासात्मविश्वविन्नानः
 यतपवंततयवस्वस्थानोत्पत्तिं सर्वफलमसौदातं
 तमः किं च ॥ यत्वेवामित्तयोवेति परापरविभागतः
 सभवेन्मोचकः सादाच्छिवः परमकारणम् ॥
 साधुकानामिवसिद्धिमुत्तरांगमुक्तिस्तत्त्वविदपवे
 त्यर्थः सादाच्छिवः परमकारणमिति विशेषणे
 नात्र भेदवादश्च परमशिवात्मकशिवात्मन्यत्वं
 नाशकमित्याशयात् एतदेव व्यतिरेकमुखेन द्रष्ट
 यति ॥ शिवतत्त्वमवित्ताय दीक्षां प्रकुरुते त्वयः
 तेन सह दीक्षाना पवर्गणामिनः ॥ अथित ॥
 अन्तेनैव यथाभासु सर्वे ते शुभपातिनः ॥ पवकारो
 यथा कश्चिद्वत्तत्त्वज्ञानदीनस्य सेशो नाप्यनुमिषितप
 र्त्वेन प्रकाशान्वधनति अतश्चावित्ताततत्त्वेनापि ह
 तोपि जीविकया प्रवृत्तः ॥ आत्मानं च तथा शिष्या
 त्रये त्रिरयसंकटम् ॥ यतपवम् ॥ तस्मात्तत्त्ववि
 दाचार्यः श्रीमान् सर्वप्रदो भवेत् ॥ श्रीमान् जीवन्मो
 तलक्षणालिङ्गितः न च तत्त्ववित्त्वं विना कर्मिणेया
 वाप्येव प्रवृत्तिर्युक्तेषाह ॥ यावत्तत्त्वविच्छेदे
 कथं कर्माणि कारयेत् मन्त्रतो मन्त्रयागे तम
 मननशरणार्थमकुपरा ॥ इति वात्मनोपि वा ॥
 शक्तिवीर्यसारमन्त्रकरणकेयारे शिवाधुरे यानि
 एताहो मदीत्यादिकर्माणि तानि यावत्परममह
 म्परात्मसात्मतत्त्वविदरतपवत्तत्त्वज्ञात्मकमहा

वीर्यसारमन्त्रतः शैवेशास्त्रे प्राचार्यस्तावत्कथं कारयेत् इ
 वे निमन्त्रकराणानिकथं प्रयुजीत परस्यात्मनोपिवैत्यत्र
 यमर्थः आत्मन यवा सौ कर्तुं न किंचित्तसः किं पुनः प
 रस्येति ननु मन्त्रमन्त्रादिमाहात्म्येन दीक्षामेत्स्यति किमा
 दार्यस्य तत्र ततयेति विश्वमन्त्रोत्पत्तिरनन्या सतत्त्व
 वनति लाज्ये प्रलेपमात्रे कृतप्रयासानां मोक्षमपोहयति म
 हेस्वरः ॥ यावत्तन्निर्मलामन्त्रास्तावत्सिद्धिकथं भवेत्
 निर्मलः स भवेद्ये तर्तव्यामन्त्राः सुनिर्मलाः तद्गु
 स्तत्त्वमाश्रयेयुः सर्वसिद्धिदाः ॥ यथाचार्यो निर्मे
 लः प्रशान्तदेहपुण्येष्टकादिकालेषोन्मिषत्त्वकवि
 दानन्दसमावेशशाली ततस्तद्गुतास्तत्त्वकृतिवीर्यसारत
 योश्चरन्तो मन्त्रा अपि तत्त्वमानिर्मलाः सर्वसिद्धिप्रदा भ
 वति ॥ यथोक्तं श्रीस्वच्छन्दे ॥ सन्नाकराण्युपास्तु पञ्चः
 कार्यस्य साधने प्राचार्यकाराणस्तत्र शिवरूपो यतः स्मृत
 इति सन्देहि तदाक्रम्यत्यादि तेनेते शिवधर्मिणा इत्य
 न्तं तत्त्वमा इत्युक्तिं स्फुटयति ॥ शिवशक्तिनि
 योगाश्च मन्त्राणां मुदयः परः सर्वत्रफलदा मन्त्राय
 तस्तेतः शिवाः स्मृताः तस्माच्छिवसमाः सर्वे नि
 शिवशक्तिनियोगः परः ॥ तानुग्रहकारिणाः ॥
 प्रकाशानन्दोपोहलितत्वं ततो मन्त्राणां वाच्यवाचका भे
 दस्फुरता सा राणां परउदयो भवति अतश्च सर्वत्रफलदा
 यतपवमतस्ते स्मृता पवत्तुपतया विस्मृता शिवे कट्टपाः
 तस्मादितीदृशेन शिवसंसेवनेन ते नित्यमनुग्रहं ताच्छी
 ल्येन कुर्वन्ति शिवावेशतस्ते वाचार्यस्या गतशिवरूपाः
 सन्तः फलन्तीति प्रकृतमनुवभाति ॥

ने
७४

शिवश्चाचार्यरूपेण तेनैते फलदाः स्मृताः ॥
 नृपशब्दः शिवाचार्ययोः पिष्टात्रपिष्टेयतामन्तव्येति बो
 धयेति तदुक्तं श्रीसुसुते संदलेस्योदमेवात्रेत्तुपकस्य
 सात्तात्स्वेदहसंस्थो हं कर्ता उग्रहकर्मरागमिति पतदे
 वसप्रतिज्ञया हृदिरोहयति ॥ यावन्न तत्त्वविम्वरी
 गुरुर्वासाथकोपिवा तावान्न फलदो देविसत्त्वमे
 तद्वीमिने ॥ सायकः फलदः स्वस्मे । अपि शब्दा
 तुत्रकोपि पतदेधेर्मासादृश्यति ॥ अथ यथाभो
 गसंयुक्त आचार्यः फलदो न हि ॥ पानाशनावेशोवे
 वप्रपपाषितशरीरशरीरित्वाभिनिवेशः पशुनिविशे
 षयवेत्यर्थः यतपवं ॥ तस्मात्तत्त्वविच्छेदः सर्व
 दासर्वकर्मसु ॥ नित्यादिषु । किंच ॥ तेनयोरी
 तितोजन्तुः ॥ अतो ॥ ब्रह्महापिशिवो भवेत् ॥
 अथ महाप्रभासतामादिशति ॥ यत्र यत्र स्थितो देशो
 यश्चैवं तद्विधिं यजेत् यनयेनापचाराणां भावभेदे
 न येन वा सामान्येन विशेषेण कौलिकेनायसु
 ब्रते तत्र सायकं यतेशीघ्रं यथा देवः सदा शिवः ॥
 पवमिति शिवावेशो न्मिषन्मन्त्रतया यो विधिं शांभ
 वनियोगं यजेद्योगेन संपादयेत् भावभेदेन तत्र दारा
 थदेवताराधनोचित्येन यो यो हेता हेतविमिश्ररूपे
 पचार आचारस्तेन तेनासौ तत्र दभीष्टं चरिति चटयति
 सदा शिवनाथवत् न च तत्त्वतः स्येजुं दुर्मेण्डलप्रसा
 रणादिनि यमइत्याह ॥ चतुरश्रवत्तुल्यदस्तमा
 राधिकेपिवा ॥ आचार्यस्यैव या सर्वसिद्धिर्वापि
 वेदनात् ॥ व्यामिश्रैते वाचादीया समस्तसिद्धिसाधनी ॥

व्यामिश्रैते शतोदर्शयति ॥ क्रियाशक्तिसत्त्वेण जंड
 त्या व्यामिश्रभावनात् तत्कुंडं यापकं तावा सर्वज्ञस्तुभ
 वेदुः ॥ निजक्रियाशक्त्यात्मको धं कुंडलिनी व्यामिश्रं
 इत्यव्यापकतां तावा शिवावेशाशाली देशिकोदीतादिना
 भोगमोलप्रदो भवति व्यामिश्रैते व फलदति व्यतिरेकतो
 न्यतश्चादिशति ॥ यावन्न विन्दते व्यामिश्रं कुंडं सैवात्म
 नोपि च सायकं सैव पशोश्चैव पाशानां च षडधुनः
 बालवत्कीडते तावत्कार्यं तस्य कथं भवेत् यः पुन
 वेति चात्मानं शिवशक्तिसत्त्वं पकं स सर्वफलदः
 तत्र कुंडस्योर्ध्वं कुंडलिनी ॥ अथैः सकर्ता सर्वविच्छिन्नः ॥
 शक्त्यामाश्रित्य नः परमशिवमयी सायकस्य सारथ्यसं
 ज्ञस्य पराशक्तिस्फुरता वीर्यसारा व्यामिश्रित्युक्तं पाशा
 स्तुशहराशिसमुत्पस्येति नीत्यामरीतसंकोचशिवत्वं
 ना शरावमायीयकर्मरतामपूणमन्यताभिन्नवेद्यप्रथा
 आभासादिसंस्काररूपाणां सत्त्वरजस्तमसां च पातजेश
 स्वात्मानक्रियाशक्तिसंकोचप्रकर्षस्वभावा व्यामिश्रः ॥
 यथोक्तं ॥ स्वतः शराविर्वापस्य स्वातन्त्र्याप्यवोधा
 दिधारावेमलमिदं स्वस्वरूपाय दानित इति भिन्नवेद्यप्र
 थात्रैव मायात्मकं भोगदं कर्तव्यं बोधे कर्मवित्तिच
 सादृश्येषु भावेषु पशुत्वा न क्रियाचया सायात्तवीये
 ते पवपशोः सत्त्वरजस्तमइति प्रत्यभिज्ञायाम् सत्त्वे
 निनाश्रुत्या समर्थस्येत्यादि वर्णमंत्रपदकलातन्त्रधु
 वनाख्यस्य षडधुनोपि परसत्त्वस्थलतावस्थितवाचकतदा
 व्याभासत्त्वं क्रियाशक्तिस्फुरतमन्त्रता तत्राथभेदेन
 विच्छिन्नशक्तिवर्णाः भेदाभेदाभ्यामन्त्राः भेदेन पदानि

ने

५५

पूर्वः सर्वस्वाधानोत्तराव्यापकतयास्थितः उत्तरः उत्तरः
 सर्वस्वाप्यतयान्भूत इति सर्वसर्वज्ञास्तत्तत्पवर्गभीकृते
 उराधपंचकेकाधुष्टिस्तत्रतत्रशास्त्रेवेदिता । तथा श्री
 स्वस्त्युन्दे ॥ सुवनव्यापिता तत्त्वेष्वनन्तादिशि वानके
 व्यापकातिव यदिशान्त्ववर्णपदात्मकाः तत्त्वान्भा
 विनः सर्वेवाच्यवाचकयोगतः कालान्भाविनस्तेवेति
 ह्याद्याश्रुताः स्मृताः इत्यात्मकं पतञ्ज तदुद्योतेति
 र्णीतमस्माभिः एवंमंडलादावपि परमेशाभेदसारत
 पर्यवसानायादृशीव्याप्तिलयातत्रैववितत्यदर्शितं
 अतएवमंडलस्योहमेवात्रेत्मादि वित्तं श्री स्वस्त्युन्दो
 देवदेवेनादिष्टमित्यलं कार्यमिति भोगमोक्षादि य
 स्वात्मानं मुख्यतया चकार समुचितं मन्त्रादिसंवेष्टिव
 प्रकाशमानतया प्रकाशो कश्चन शिवरूपं तथा विभ
 जत्त्वा तस्याहर्पणानगरवद्देहेनेवस्फुरणासुक्तिरूपं
 चक्षेत्पसावभेदसर्वज्ञ सर्वकर्तृ शिवरूपो भोगमोक्ष
 प्रदः अष्टः ॥ उत्तमप्राक्तः । स्वपरस्यभूतसु ह्यादि
 श्री विशिखेभेदेपि ॥ जीवः प्राक्तिः प्राचस्येव सर्वज्ञा
 वापितापि शास्त्ररूपप्रत्यया दृष्टान्तस्योत्पीलना
 च्छिदेति सर्वोक्तक्रियाशक्तिमयस्य कुंडस्य ॥
 तान्शक्तिमयोवक्रियाप्यव्यापकभेदतः ॥
 प्राचार्येणज्ञातम् ॥ यश्चेष्टगाचार्यः ॥ सज्ञातास
 र्वकर्ता चमोक्षदं कलदो गुरुः ॥ ज्ञातातत्त्वतः सर्वक
 ता परक्रियाशक्तिस्फारणाफलदासिद्धिदः किं ॥
 षडध्यातीतयागं यजते यस्तु देशिकः सायो
 देधोसनोभूतः सर्वज्ञाणकरः शिवः ॥

षडध्यातीतस्त्रिदशानन्दवनः परशिवः सपदेन्यते इति व्युत्प
 त्यापागोयान्यप्रयोदेशिक आचार्यो यजेत समायाधो
 नौरिव सर्वस्वज्ञाणकृच्छ्रिरूपः यथोक्तोत्तमामिमताता ॥
 प्रथममध्यगतयागं यः करोत्यविचारतः नासौ मोक्ष
 यित्तं प्राक्तः परमात्मानमेव वा ॥ यागं एजाहोमादिभू
 पं प्रथममध्यगतमिति याज्ययजनाथारयजन यागाका
 दिसर्वभेदमयं मन्वानः अविचारतस्तत्राविमर्शोत्त आ
 त्मानमेवेति वा शब्दोत्तरपतदाहो यषच ॥
 नेवसिद्धितुलभतेन कार्यकरणोत्तमः ॥ प्रत्युतास्य
 भेदप्रमात्तया देहाद्यात्माभिमानिनः ॥ षडधुना
 त्वेनेववन्धनं तु मलं स्मृतं ॥ तेनेवेति परमशिवत
 या परित्तातेन एवंविधस्य चास्य ॥ मायीयारणव
 कार्मेतुविमरेहन्त्यकारणम् ॥ विसरेत्युत्तविशे
 षेरणत्तरेत्यसरेत् अतश्चासौ ॥ यश्चोष्टेवनतत्र
 स्यः प्राक्तो वै मोक्षने गुरुः ॥ तत्रस्थो धर्ममध्यगतो गुरुः रि
 तिनाममात्रेण यद्वा देहादिम यद्वा द्वाभूतः युक्तं चेत्
 घतः ॥ प्रथममध्यगताः पात्राः प्ररोहन्ति सदात्मनः ॥
 प्रथममध्यगततयाभिज्जतां मन्वानस्य अतश्चोक्तोपदे
 शायुक्तात्मानं ॥ तदतीतं परं ज्ञात्वा कोनमुच्यतव
 म्थनात् कोवामोक्षप्रदानस्यात्कः सिद्धितुलभतेन वा ॥
 कोनदाता भवेत्संजीवः कार्यनतमः प्रिये ॥
 तदतीतं सध्यातीतं परमशिवैकरूपं यतेति साधकेभ्यः
 सिद्धेः कार्ये इति स्ताप्यायोदो ॥ अतश्च यः परः स
 र्वतो रुद्रस्तत्तात्वातन्मयो भवेत् ॥ य इत्यसामान्यः परो

ने
३६

उत्तरः समस्त रुक्तावरादुरुः तावेति स्वात्मरूपतया
प्रत्यभिज्ञाय ॥ अतत्त्वज्ञान ॥ मानोमानप्रमाणादि
वेत्तिवैयोधनोयुरुः शिल्पिवत्स भवेद्वतोविचित्राकार
कारकः नमोददस्तु भवति नासौ सिद्धिफलप्रदः ॥
वेष्टनो ध्वैपुण्यमानं मानोमानप्रमाणां आदिशब्दात्तत्त्वा
दीनासौ तत्रार्थक्रमम् विचित्राकारक इति नानासन्नि
वेशमात्रकत्मकः ननु स्वात्मिन्ः पतपवसतागुरवो हेयाः ॥

तस्माच्छिवसमाः सर्वदृष्टव्यास्तत्र वेदितः ॥
शिवसमाधिस्थैरित्याह यद्यपि ॥ कामी योगी तथा
ज्ञानी प्राचार्यसि विधयः स्मृतः ॥ तत्र तत्र शास्त्रे ॥ तथापि
कर्मयोगो तदेवेति ज्ञानमूलो फलप्रदो पृथग्भे
देन दृश्यते ज्ञानाद्देवयोगकर्मरगोः ॥ क्रियायास्तु हि
शेषफलात्मनश्च योगस्य ज्ञानशक्तिस्फाररूपत्वात्
न ज्ञानात् पृथग्भेदोस्ति अपि तु ज्ञानदर्पणान्तः प्रति
विम्बितहेनभिन्नाभासत्त्वमिव यतपव ॥

तस्मादाचार्यमुख्यस्तु ज्ञानवान्सर्वदो भवेत् ॥
ज्ञानवान्परचित्तमावेशात्मकप्रज्ञास्तज्ञाननित्ययुक्तो
यः सपवकर्मयोगादिप्रधानाचार्याणां मध्ये मुख्यप्रा
चार्यः सपवसर्वदो भवति तदुक्तं श्री कामिकायां ॥
ज्ञानमूलो गुरुः प्रोक्तः सप्तमन्त्री प्रवर्तक इति ॥ श्री सिद्धा
मतेपि ॥ ज्ञानेन तु महासिद्धो भवेद्योगी श्वरत्विति ॥
ज्ञानवत्त्वादेव ह्यसौ ॥ शिवाग्रयः शिवस्य स्तु शिव
शक्तिप्रचोदितः निर्मिमीते जगत्सर्वं शिवरूपायुत
स्मृतः ॥ शिवप्राग्रयोभिनिद्रूपत्वेनावलम्बनीयाय

स्य तत्तपव शिवशक्त्या प्रचोदितो नुग्रहादौ कर्मणि प्रव
र्तितः तथापि च सम्बन्धे सावधानतेति नीत्याशक्त्यवष्टं
भेन शिवे परविद्यामि स्थितस्तत्समावेशाशाली अतश्च
शिवसंभावः संजगन्निर्मिमीते यो नमो दशास्तु शब्दा
दिपंचकात्मविश्वे चिदसा श्यानविलापनात्मनो भेदे
नाभेदेनाभेदेन चाभासयति अयेति ॥ शब्दात्तान

क्रियायोगशिवशक्तिविशारदः ॥ शब्दात्तानक्रि
याशक्तिभिर्योगोर्वीर्यययोः प्रकाशानन्दात्मनो शिव
शक्त्योस्तत्र विशारदस्तत्समावेशमयः पवंभूतं हि दी
ताकर्म ॥ यः करोति शिवेच्छातो ज्ञात्वा चाप्यधुनं
पूर्वोक्तदशाक्रियाशक्तिस्फारव्याप्त्या स्थितिं ॥
व्याप्यस्याधुनः संस्थितिं ज्ञात्वा यः शिवरूपस्य सात्मनः
समुन्मितेच्छाया करोति तस्य सम्बन्धिनी ॥

अविन्ममन् शक्तिर्वै परमेशमुखोद्भवा ॥ परमे
शमुखं मम शक्तिः अविन्ममन् शक्तिश्चायं ॥

यद्यन्यकुरुते तानी शिवशक्तिसमाश्रयत तत्र
निष्पाद्यते तस्य शिवशक्तिप्रभावतः तस्यैव स
मुत्त्वामन्त्रादृष्टप्रत्ययकारकाः ॥
दृष्टेस्तु किं स्फुटयति ॥ शान्तिकादौ निकर्माणि वि
षभूतग्रहादिषु दक्षानकुरुते सर्व ॥ शान्तिका
दीनि विषादिविषयाणि च निर्विघ्नीयकरात्तानिक
र्मणीति योज्यं नत्वस्य यदि कुरुते सामर्थ्यतच्छिवशक्ति
प्रभावत इति किमुक्तमित्याशङ्क्य तस्यैव सर्वत्र मूलं
कारणात्त्वमित्याह ॥ शिवः परमकारणम् ॥

ने
३३

स एव रितत इभिका विष्टुस्ततकरोति । यथोक्तं श्री श्री
 करणम् । प्रवर्तते च रासर्वनिवर्तते तथे चरात् इति प्र
 तच्च ॥ तत्र प्रबोधयते यस्तु तातवला नितः मनुशक्ति
 भावेन सदीक्षा दीक्षयेत्ये ॥ प्रबोधयति सात्मान्
 निष्पृहितस्तद्वपदेहादिनिमज्जनोन्मज्जसिद्धनतया सा
 तात्करोति तानयो ययोर्वलेन प्रवृत्त्या न्वितो युक्तो न
 चवीर्यसारमाहात्म्यान्तीत्यान्तीतयत्पेव पतदेवदी
 ताविकृति भंग्या स्फुटयति ॥ तपेन यत्पसोपाशा
 न्दरात्येव परंपदं योजन्या योजने शक्तः शिवशक्ति
 यः प्रोक्तः शिवशक्तिप्रभावतो सो श्रीसु (प्रभावतः ॥
 छन्नाद्यादिष्टयोजनिकाक्रमस्थित्या योजने शिष्यस्य
 परापरपदव्यापादने शक्तस्तस्मात्पाशादपरशिव
 वात्मपरपददानात्मिकादीक्षामयमेव कर्तुमर्हती
 ति युक्तमुक्तं सर्वस्वोक्तः कर्मस्वेषपदप्रभवतीत्याह ॥
 प्रत्ययस्तु भवेत्तस्य ह्येनाम्यस्य कस्यचित् गा
 रुडमाह तन्नेच वमिस्तातसिदतिरो ज्येष्ठे
 उमिधारेच प्रत्यक्षफलदा क्रिया ॥ यतो स्पष्टं
 हेव प्रत्ययः शिवसमावेशात्मा साक्षात्कारो भवति
 ततो गारुडोऽहं वसिष्ठात्मा तन्नादोपाधिमेजयादिनये
 वामे भेरवशास्त्रे च दतिरो दंशसिधारादोऽर्धे ज्येष्ठे च
 सतकुलादोऽहं स्योतसि सर्वशक्त्या विषभू
 तशमनमेतकसो भाग्यविशिष्टानुग्रहादिद्वयाप्रत्यक्ष
 मेव फलदः सद्यः प्रत्यक्ष इत्यर्थः पतदीयादि ॥
 अत्यन्तमलिनस्यास्य उंसो विदुस्य मायया कर्म

शाभोगसक्तस्य अभिलाषान्वितस्य च मोहदरा
 तिदीक्षासो क्रियाख्याताननूपिणी ॥ अत्यन्तमलिन
 नत्वमेव मायया कर्मसोऽनुक्ताभ्यामायीयकर्मलाभ्या
 तथा अभिलाषो मलोऽवति ति श्री ससुन्दरद्वारणव
 मलेनाभिलाषान्वितस्य तु क्तेन व्यक्तीकृतं क्रियाख्या
 ति क्रियेत्याख्यायस्याः सावस्तुतो ज्ञानस्वरूपिणीति
 कृत्वा चार्थेणोभयसेनापि ज्ञानविश्रान्तेन भाव्यमिती
 हा यदुक्तमन्यत्र न क्रियारहितं ज्ञानं न ज्ञानरहिता क्रि
 या क्रियाज्ञानविनिष्पन्नप्राचार्यः पुष्पपाशोऽस्ति ।
 होवादि क्रियाया अपि महाविमर्शमय्यान्तरीशक्तिः
 प्राणितरूपेणाह ॥ उन्मना तु पराशक्तिः ज्ञानरू
 पावप्रतिका सा क्रियेत्यभिधीयेत न क्रियातय
 प्रेरय न वसिष्ठस्फुरतां ताज्ञानरूपेति मथगा ॥
 तस्मात्सा तु पराश्रित्येति श्रीस्वसुन्दे उक्तत्वात् प्रव
 हन्तं प्रसक्तं कर्मोद्यमस्य सा तद्यानित्योदितेत्यर्थः
 सक्तक्रिया तदुक्तं श्रीप्रत्यभिज्ञायाम् ॥ इत्ययथा
 सुदृष्टस्योभासजगदात्मना तिष्ठसोऽवमिष्ठेव
 हेतुता कर्तृता क्रियेति प्रथमयेति एवंविधम
 हाविमर्शात्मिका क्रियाशक्त्या मिश्रित्य निःसारप्र
 जाहोमाद्यात्मा मय्या च प्रोक्तक्रियाशक्त्या मिश्र
 शस्यजाक्रिया ज्ञानाद्विज्ञानयोगावपि तद्व्याप्तिमया
 वेत्याह ॥ योगशक्तिः ज्ञानशक्तिः सर्वशास्त्रेषु
 गीयते सा शक्तिः परमेशस्य शिवस्या शिवहा
 तदुक्तं श्रीमद्भगवद्गीते ॥ योगो नान्यः क्रि ॥ दिती ॥

यानात्मा तत्त्वाहृदियामतिः सचित्रवासनाशांतो
साक्रियेत्यभिधीयते इति यतश्च साशिवस्य सम्बन्धि
नी अतएव। बंधमोक्तकरीपुंसां न स्वतंत्र भावतः॥
शक्तिमत्त्वात्पापमत्वाच्चक्रेः॥ अनेनैवानुमानेन
शिवसर्वप्रदः शुभः॥ यदुक्तं श्रीविज्ञानभैरवे ॥ श
क्तिशक्तिसतोयस्मादभेदः संव्यवस्थितः अतस्तद्वर्मय
मिवात्मराशक्तिः परात्मन इति ॥ न केवलं शिवेश
त्वाभेदावष्टंभाज्ञानयोगाक्रियाः शिवशक्तिमयोपावतः॥

शिवारिगुरुपंक्तिर्योरुद्रकोट्याद्येनैकशः आगो
पदशमात्रेण पारम्येण संस्थिताः ॥
शिवोनाश्रितनाथशारिर्यस्याः सदा शिवेश्वरानन्त
श्रीकंठादिरूपायानुरूपं कृत्वा तया रुद्रकोट्योनन्ता
पिष्टितमन्त्रकोटयो बद्धोपात्ताः सर्वाश्च प्रत्यक्षपरम
शिवस्य सम्बन्धी यदुपदेशः स्वात्मसमीपेऽशनायदे
शः परशक्त्युन्मेषात्मेवेत्याह ॥ शिवज्ञानेयतोदे
विसं देवात्मानमः स्मृतः शिवज्ञानेरुद्रशक्तिसमा
वेशः यत इति हेतो तेन युक्तपदपूर्वस्याकाशः न
केवलं शिवारिगुरुपंक्ता शिवशक्तिमयं यावतः॥

ब्रह्मादिसंभयर्यन्तं शिवशक्तिसमन्वितं ॥
शिवशक्त्यामप्यगन्वितं तदभेदस्य यमु यदुक्तं शिव
स्वेषु ॥ स्वशक्तिप्रचयोऽपि विष्णुमिति ॥ यत उपास
हरन्तु इत्यति ॥ एवं शक्तिसमं सर्वं जगत्स्याव
जगम् ॥ अनाश्रितादित्यन्तं सर्वं शिवशक्ति
मयं केवलं मन्त्रमन्त्रेश्वरादिवर्ग उन्निषत्तिवशक्तिम

यै इति विभागः अतश्च ॥ शक्तिमान्सर्वकर्माणि कुरुते
नावसे शायः ॥ शिवशक्त्यावेशशालीमत्ताचार्यादिवर्ग
स्तत्तत्कार्यकरणतमः अनेन ॥ शक्तिहीनानासिद्धिं तिया
गाकोटिशतैरपि जपकोटिसहस्रेस्तु होमलक्षः सु
मेशाचार्या यतएव ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेन शिवज्ञानं विस्तरेः॥
न समभ्यसेत् तदा सिद्धिश्च शेषाणिकर्माण्येवाभ्यया
पवकारो न शक्यः दननरं योज्यः यदा चाद्यस्त नदि ॥
शिवज्ञानः ॥ शांतिकादीनि कर्माणि कुरुते सो तदा गुरुः ॥
किंच यागे होमेन पेक्षैव तथा लेख्यक्रमेपि च ॥ सपवा
धिकृतः पंचयागमस्य प्रवक्ष्यामीत्युद्दिश्य यागगृह
गुप्तिरुद्रशक्तिसमावेशशालिवा मितगुरुसत्त्वंपरा
शक्तिवीर्यसंस्तं च मंत्रादिस्थावरान्तस्य विच्छिन्नोदि
ष्टभगवद्यजनाप्रयभूतं ॥ आपदोपदिचोत्पन्नाः
पूर्वोक्तयागमारभेत ॥ भाविचतुर्दशदिविभागं
वोदिष्टं पंचमंडलं भगवत्प्राप्त्यमारभेत तत्र च ॥
साध्यं विष्टं प्रपन्नं द्रव्यं संभारेण तु संभृतम् ॥ रुद्रश्च
न्दनं कुंजभूषादि सामग्री साध्यं श्रेयोभिः सन्निवाचवि
ष्टं प्रपन्नी मंदस्ते शस्त्राहोमाद्यात्मा ॥ यागस्तु
क्रियते यस्य ॥ साध्यं सकलचित् ॥ तस्य शान्तिः
प्रजायते ॥ आपदो नश्यन्ति ॥ किंच ॥ तिलं क्षीरं
जुतेनैव सितं शकरया सह होमयेद्यस्य नाश्रयः ॥
समाध्यः ॥ महाशान्तिमवाप्नुयात् क्षीरवृक्षसमि
द्रिस्तु क्षीराकाभिः समादिताः होमयेद्यस्य नाश्रयः ॥
ज्ञानानन्तरहोमेन मन्त्रं जतर्पयेद्यज्ञाग्रा ॥

ने.
७६

तस्य शान्तिभवेद्भवं समना नृत्तसंयुक्ता होमयेयस्य नामतः
तस्य शान्तिभवेत्तिप्रनात्रकार्यविचारणा श्रीकामः श्रीक
ताः हृत्वा श्रियमाप्नोति पुष्कला ॥ सायकः ॥ नृत्तपुष्कल
होमेन मुष्टिभुवति शास्यता ॥ आचार्यकृतेन साध्यस्य ॥
मृत्युजितं पुटं कृत्वा साध्यनामजपेद्यदि आत्मनो वाप
रस्यापि मृत्युस्तस्य न बाध्यते ॥ साध्यमन्त्रेण रस्यस्यात्म
नः परस्य वेत्यर्थः ॥ अष्टपत्रेयकमले कर्णिकायां नि
वेशयेत् साध्यर्णाराधितं नाम तर्ध्वं मृत्युजिद्वेत्
प्रायेष्यादिविभागेन दलेष्टंगानि वित्यसेत् द्विरष्टद
लसंपूर्णं वा होतत्कमलं लिखेत् कला षोडशकेनै
वष्टावीष्टयेत्ततः द्वाविंशदलसंयुक्तं तद्वाष्टपंक
जं न्यसेत् कादिसान्नाक्रमेणैव पूर्वोदावीशसन्नातः ॥
भवेदिति लिखितव्यः अंगानि द्वितीयाधिकारोक्तानि
अग्नीशरतो मरुद्विदितुह्रदयादीनि चत्वारिष्टकादि
दिकचतुष्टयं कर्णिकायां भगवद्वेले चनेमिति
विभागः तत्कमलमिति विभागः तस्य कमलमिति
समासः ईशासन्नात इति । ईशादिगगतदलचतुष्टया
न्नासित्यर्थः पतेच ॥ साध्यकाराधिताः सर्ववर्णाश्च
कृत्रये स्थिताः चक्रवयेदलपुञ्जये साध्यर्णाराध
नप्रारवत् पञ्चदलवर्णाणां ॥ सर्वेषां मध्यतः स
त्तासाध्यसेवतरोधयेत् ॥ रोधनं साध्यर्णसंपुटी
करणं कर्णिकायां मन्त्रसंपुटमध्यगतस्य नां प्रावि
शेषमाह ॥ जीवमध्यगतं नाम कर्णिकायां निवेश
येत् ॥ जीवः सकारः तच्चातः कृतरामकम् ॥ प्राण

नः कल्पयेजीवं प्राणोहाकारः तमपितादृशं ॥
प्राणवर्णनमध्यगं ॥ तकारान्तःस्थः तत्रचकथमध्य
गतमित्यन्यत्रत्यो विधिरनुसन्तव्यः । पवमेतत्पद्मद्वय
गर्भं पद्ममालिख्य ॥ वाह्ये स्य स्य लं सौम्यं वसन्तु र्णा
तुकल्पयेत् ॥ तकारं दद्यात् ॥ तद्वाह्ये तदुपरे चैन्द्रवज्र
भ्यहजरोधितम् ऊर्ध्वादित्यं भूर्जपत्रे तसंलिख्य चक्रम
तद्वरानने स्युहे निजगोमृद्वोरोचनां ऊर्ध्वमेनच
चन्दनतीरयुक्तेन ॥ पश्चादेतत्पुञ्जयत्राचाये ॥
कष्टरसोदधसं ॥ कृत्वा ॥ संवेष्टासितसूत्रेण से
ननेन च सधुमथे निधाप्येतत्सुगंधितमिश्रि
ते मृद्गारेडसन्निधाप्येतत्सितपुष्पैः प्रहजयेत्
पायसैः नृत्तसंमिश्रैः भक्ष्यैः नानाविधैस्तथा सृष्टे
धूपैर्धूपयित्वा पूजयेद्भूरिसंभूतैः ॥ संभूतैः सं
भारेः अस्यायं सन्निवेशः ॥ अस्य च ॥ वाह्ये च क
लशान्नेष्टो पूर्वोदाष्टयेत्ततः सितचन्दनकर्ष
दस्तुधूपामोदसंयुक्तान् रत्नगर्भांस्तु संपूर्णान् स
र्वेषधिसमन्वितान् सौवर्णव्राजतांस्तान् प्राण
रामयान्वासुशोभनान् अकालमूलान् सुभा
न्प्रशालान्तरागान्वितान् तेषां मध्ये तसंपुञ्ज
लोकपालान्क्रमेणात् ॥ नकालमूलमध्यस्था
नयेषां संपुञ्जेति प्रणवस्वनामनमोभिः ॥
तेषां शिवात्तोदात्तवारुधसाध्यसुतमम् ॥
उत्तममिति वदन्नत्रत्यो विधिरनुत्तमविषये नयान्यस्ति
शितयति अथ ॥ प्रातः मध्ये क्रिसायं च निशार्थ
पूजयेत्ततः ॥ यस्य नात्रैव कृतमसौ ॥ समयात्रेवति

ने
८.

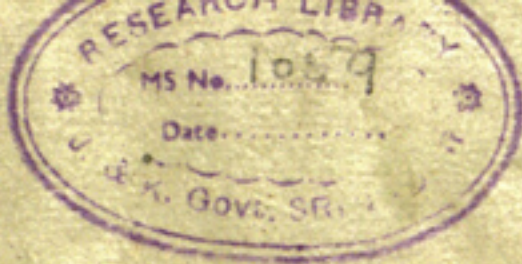
ज्ञाने मत्तु जिह्वते नरः सर्वथा विविनिज्ञान सर्व
दोष विवर्जितः सर्वरोगैः विमुच्येत ज्वरेः सर्वैः न संशयः
सर्वदः एव विनिर्मुक्त इतिभिः परिवर्जितः तिष्ठेत् स न
संभूयो यथा हि मुक्त कचुकः ॥ बाधय उदराद्याः रोगाः
पितृकाद्याः किंचित्तु कार्वाया ॥ यदि नान्य मना देवि
साधकः तत्परायणः जपरो मरुतः शान्तस्त
स्मिन्स्थाने तु तिष्ठति सत्त्वबान्धीर्यसम्पन्नो द
यादासि एव संयुतः सत्परावेत्यतिक्रान्ते मता
श्चैवानये हलात् ॥ मत्तानपि प्रत्युज्जीवयेत् ॥ वीर्य
सम्पन्ना मंत्रवीर्यतः साधक इति मंत्रसिद्ध्याचार्यो वा
एवंविधश्च ॥ गोभूहिरण्यवस्त्राद्यैः केयूरकटका
दिभिः पूज्यो सोऽपराय भक्ता शान्तिप्रेष्टा विशेष
घतः यस्मान्न नृमयो वै स शिवः साक्षात्तं देशी
कः तेन पूजितमात्रेण सर्वसिद्धिफलप्रदाः ॥
भवत्ववित्तं भद्रं ॥ मन्त्रमय इति पूर्वोक्तपुत्रा
शिवो देवामयत्वात् सर्वे इति चक्रपूजिता मंत्राः
अत्र च माया प्रमाद सुतमः संशयस्त्याज्य इत्युक्तं
यद्यतिरेकोक्तिभ्यामाह ॥ सत्यसेना नृतं वचः ॥
यदितु न पुर्वचाक्रियते तदेवं भवतीत्याह ॥
अथ यथा सिद्धिदानिः स्थातुं ते चैव निरर्थकं
आचार्यस्यापि साधकस्य कृत्या स्थिति विना शिनी ॥
आसतां समविपुत्रक साधका आचार्यस्यापि साध
कस्य कृत्या दृष्टस्थिति विना शिनी रातस्यु निष्ठेव
पुर्वेन च नादित्यर्थः यत एव ॥ तस्मात्सर्वं प्रयत्न
न मंत्रवित्तं न यदुक्तम् ॥ इत्यहं तस्य ॥

भवन्ति पूजिता मन्त्राः सर्वसिद्धिफलप्रदाः ॥ तत्त्वत्त
गुरुपूजा साधयत्वा भीष्टमिति शिवम् कर्माणि कुर्वन्तम्
पियत्तमावेशतो भद्रां कुर्वन्ते गुरुमन्त्राद्यास्तत्रेव
शांकरं श्रये ॥ इति नेत्रोद्योतेषोऽप्याधिकारः ॥
गोविचित्रचक्रविस्फूर्जत्रिज्योतिः सुधाभरैः मत्तुजि
ज्ञयति श्रीमन्नेमेषां भयापनुत् ॥ कारुणिकत्वाच्च का
नराण्यपि रता र्यप्रतिष्ठादयितं ॥ श्रीभगवानुवाच
प्रष्टांतः संप्रवक्ष्यामि चक्रराजमहावलम् ॥
अथेति पूर्वाधिकारोक्तप्रमेयानन्तरं अत इति यतो ब
ह्वरनुयायो जनस्ततः कस्यचित्कथं चिदनुग्रहो भविष्य
तीत्याशयेन नृ ॥ पूर्ववत्साध्यतो नाशजीवान्तः
कृत्यपुत्राधीः प्राणान्तान्तस्ततः कृत्वा वरान्ता
नृवर्गस्थितं अन्तिमंतततो वासेत हाह्ये मथ
संन्यसेत् प्रथमंतततो वासे कार्णिकायां तत्र वि
न्यसेत् केसरेषु सुराः प्रज्वाले संगानि पूर्ववत्
वासे कलशमालित्य कमलोभयमथ मम पु
जयेत् सर्वविधिना जपरो मार्चनेन नरः साधयत्य
पूर्ववदिति सा ॥ विरेणो वविनितं नात्र संशयः ॥
प्राणसंयुतितमुपरिलिखितमन्त्रराजं वनामहितीया
नं पूर्ववत् इत्यायुक्तमायुक्तमित्यत्रेभिः भासमानता इत्ये
ते तद्युक्तं जीवस्य सकारस्यान्तः कृतं प्राणस्य हस्यातः
जुयीत ततो वासे अन्तिमंतकारं तदाह्ये मथमं हका
रं तदाह्ये प्रथमं सकारं लिखिते तत्कार्णिकायां वित्य
तेन केसरेषु पूर्वादिक्रमेण स्वरान् हलेषु हृदयादीन्
गानि पूर्ववदिति आग्नेयादिक्रमेण इत्यस्य कमलस्य

ने
८१

बाह्येकलशंलिखितं तच्चोर्ध्वः कमलमध्यगं कृत्वा सां
गमूलमन्त्रार्चजपदोमरतोभीष्टं लिखेत्साधयति अत्रच
तमः शब्दान्तोमंत्रः पूजाजपयोः होमेतस्वाहान्त इति
पूर्ववच्छार्थः अस्यायं सन्निवेशः किंचेदम् ॥
सर्वशान्तिप्रदं चक्रं मुष्टिसोभागपदायकं प्रायुर्वी
र्यप्रदं चैव नररोगविनाशनम् परराष्ट्रविभीतानां
नृपारंगविजयावहं राजसीरंगतत्संतानां विप्रा
दीनां च सर्वशः रत्नाद्येषा प्रकर्तव्या सर्वोपद्रवना
शिनी ॥ स्पष्टं ॥ पंथाचैव लिखेन्नाम तत्सरा नरिते
प्रिये प्राद्यन्ते मूलमन्त्रं तद्वैषट्जानि पुनस्तपसेन
पूर्ववत् पूजयेद्भिरियागेनैव सितैः शुभैः तत्सराणां
मुच्यते रोगैराज्ञातो यदि मृत्युना ॥ देवदत्तादिना
म अक्षयान्त विवमिति प्रतिवर्गान्तरास्तेत्यस्तमूल
मंत्रं लिखित्वा प्राद्यन्तयोर्वैषट्जानि पुनर्मूलमन्त्रमनु
लोमप्रतिलोमाभ्यां तस्य सितकुसुमादिभिर्योभूरि
यागस्तेन पूर्ववत् पूजयेत् इत्येकाग्र्येण पूजान्तरं यदा
मादिभिर्योभूरियागाराधयेत् ॥ वैषट्जानि पुनर्म
त्रं दिक्षुष्टास्त्वलिखेत्सिते भूर्जवल्कलकेरुमये
नाम तत्पूर्ववत् स्तापदसमोयुक्तं तदा हो शशि
मंडलं मन्त्रान्तवर्णमस्तं कलाशोडशस्थितं
ताभिर्मंडलमास्यं बाह्ये तु कलशे तपसेन तदा
होचन्द्रसूर्योत्पुनरुत्पुनरस्थितो वैवर्णाक्रमे
नैव दीर्घां कर्या लिखेत् ॥
दिल्विति यद्गदलात्मसु मथ्यति कर्णिकतायां पूर्वव
दिति प्रथमप्रयोगवत्तात्पर्यं समुदीकृतं तदा हो

कर्णिकान्तेशशिमंडलं वकारम् मन्त्रस्य च यदन्त्यवर्णं
सकारः अस्तमिति उक्तवत्समाशापरास्तव्यात्किं
कलासादिविभर्गानां सौषोडशास्तस्थितं तत्संभिन्नाभिः
सकारस्त्रिष्टाभिः कलाभिः मंडलमिति चान्दं वकारम्
वाह्य इति पतकमलं कलशोदरे लिखेदित्यर्थः कल
शवाह्ये चन्द्रसूर्योत्पुनरुत्पुनरस्थितो वैवर्णाक्रमे
तसन्निवेशेन स्थितो ऊर्यात् पतकं ११ एतच्छान्तो
र्वोपद्रवनाशिनी पुनरस्यैवोपरि तीरपूर्यामस्तं स्तव
नं कलशं मथ्येदिति पुष्टिः ॥ एतद्विधा विधानेन पूर्व
वच्छान्तवस्थितः ॥ प्रान्तिकर्मण्यवस्थितो गुरुः सा
वधानः स्यादित्यर्थः ॥ पञ्चाच ॥ राजस्तावद्वैषोक्ता
सर्वोपद्रवनाशिनी तस्यां तु क्रियमाणा यामयं
विशेषः यत् ॥ राजस्ताविधानेन होमयेत्तीर
संयुतान् सितशकरया युक्तान् सुगंधीकृतमिश्रि
तान् तीरवृत्तेनैव वक्रोत्तिलाच्छातिलभते सः ॥
राजस्ताविधानेनेति तेन प्रयोजनेन बुद्धिस्थेन हेतुना
स इति राजा किंच ॥ यदा मृत्युवशाद्वातः कालेन क
लितो नरः दृष्टांतं पूर्ववत्पागे मंडले तु यथोदिते कि
प्रस्येव कलशो यते इत्यसंभारसंभृतो मृत्युनाशनः ॥
दरस्योक्ता स्थित्या सप्तमन्त्रनाथस्य मृत्युनाशनस्य
तात्पर्यं जिते चास्ति न ॥ स्मेरारुत्तरते श्रीमन्त्रस्यास्य
प्रभावतः तदेव भूर्जपत्रे तु सितशकरया सह ती
रेण रोचना युक्तं कुंजमेन पुनर्लिखेत् रुक्मकुंजे
तमभ्युन्नतः स्या पयतस्तगोपितं तदर्थं तो द्वितीयः

ने ॥ तत्तीक्ष्णं शोभनं सवन्तमस्तं ध्यात्वा
 मयेष्टुष्टिकामतः ॥ तदेवेति तदेव कलशोदरे चक्रं
 पंचवदन्तमनन्तरयागपतहिषयपवेति बोधयति
 लीखेगाद्यादिपुनवदन्तुर्वोक्तस्यागम्यशालिचर्यासि
 पाद्यत्वमादिशति मधुक्तमिति मधुच्छिष्टवर्तितम्
 अस्तमिति लीखेगमेव सवन्तं धारणाक्रमेणा
 यः स्य कलशान्तःसुचन्तं यस्यामैवं क्रियते सो ॥
 सप्तरात्रप्रयोगेण सत्पुनिद्रवति नवः । तथा ॥
 लीखाकायो भवेत्सर्गः पतान्ते तु यथाशाशी ॥
 नमस्त्योर्वशागः सो वै सत्यसेना नृजं वचः ॥
 साध्यर्ण राधितं नाम सप्तपदसमन्वितम्
 मध्ये संसृजयेत्साध्यं पूर्ववद्वास्तुतीकुरु ॥
 साध्यमिति नामहारेण भावितं पूर्ववदस्तुतीकर
 णंदत्ताष्टके प्राग्वहौ षडन्तमन्त्रराजकताप्यायना
 त् ॥ एवं भूतं च ॥ तदात्मना तु संवेष्टुं वारुणेन
 त्वेष्टुनः कलाशेषेण तहास्ये संसृजेत्तु वेष्टु
 आत्मना पुरुषवाचिना मकारेण ततो वा ॥ येत् ॥
 रुणेन वकारेण ततः कलाशेषेण टकारेण ततः स
 रुणेनेव कतिवकारेण वेष्टुयेत् कलशेनेत्यप्युक्तः ॥
 येन तत् ॥ पुरन्दरे ततो वा ह्यदिशतुर्दितु गोधरे
 तन्मंडलं यो ज्येष्ठमंडलं मध्यमं ॥
 पुरन्दरं चतुर्थं तन्मंडलं हिंदो वारो चतुर्दितु इति
 चतुरश्रं परिचतुरश्रं तथान्वेष्टुं यथाह्वारः सन्निवे
 शो भवति तदाष्टाश्रिमराडलं वज्रमंडलं मध्यगमि

82
 21
 61

NATIONAL MISSION FOR MANUSCRIPTS

MANUS DATA

DS 000001 8327

S-869

Record No.	Organization / Individual <div style="text-align: right;">8327</div>
------------	---

Name of the Institution Oriental Research Library University Campus, Hazaratbal, Srinagar.	Communication Address Department of Libraries and Research Municipal Complex, Karanagar, Srinagar.
Personal Collection	

Title of the Text Netratanttra.✓	
Other Title	Bundle No:..... Acc. No./Manuscript No. 1059.✓
Author	No. of Folios. 44.✓ Pages. 88
Commentary	Size of Mss. 23.4 cm x 16 cm.✓ Material: Paper/palm leaf/birch-bark/cloth/leather/others Missing portion NO
Commentator Ksemaraja.✓	
Language Sanskrit	Illustrations NO.✓ Complete/Incomplete ✓
Script Sharada Devnagri	Condition: Good/bad/brittle/worm eaten.Fungus/Stuck
Date of Manuscript	Source of Catalogue: Descriptive/Hand list/Alphabetical/Index card
Key words Tantra	Colour of Manuscripts CREAM.✓
Subject Tantra.✓	Remarks Bound

2579

8-11-05